

บทที่ ๖

บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

สภาพทางการเมืองทั่วไปในระยะหลังสงครามนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าได้เริ่มเข้าสู่ยุคการต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองขึ้นแล้ว แม้จะยังมีได้มีกฎหมายพรรคการเมืองประกาศใช้ แต่ก็ได้มีการรวมกันเป็นกลุ่มการเมือง กลุ่มการเมืองที่มีบทบาทสำคัญคือกลุ่มพรรคสหชีพ ซึ่งสมาชิกของพรรคนี้เป็นฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ครั้งที่ ๒ สมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคสหชีพได้แก่อดีตพลพรรคเสรีไทยและลูกศิษย์เรียนกฎหมาย จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของนายปรีดี พนมยงค์ มีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค นอกจากพรรคสหชีพแล้ว พรรคการเมืองที่สำคัญอีกพรรคหนึ่งก็คือ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ สมาชิกส่วนใหญ่คือ สมาชิกคณะราษฎร หรืออดีต สส. ประเภท ๒ มีพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค และต่อมาก็ยังมีพรรคที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อีกพรรคหนึ่ง คือพรรคอิสระ ของนายวิจิตร ลุลิตานนท์ รวมความแล้วพรรคการเมืองที่กล่าวมาต่างก็เป็นฐานแห่งอำนาจของนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งสิ้น และนายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

นอกจากพรรคการเมืองที่กล่าวนามมาแล้ว ยังมีพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่ง ถือกำเนิดขึ้นหลังจากการลาออกของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ชุดที่ ๒ เพราะการแพะแค้นเสียงฝ่ายค้านของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ชุดที่ ๒ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๘ อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นแรงผลักดันให้เกิดมีพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์การเมืองในระยะอบประชาธิปไตยของไทย นั่นคือ พรรคประชาธิปัตย์ กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์จึงมีความสำคัญ

ไม่น้อย และนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปบทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ จะ
ดำเนินไปควบคู่กับบทบาทของพรรคประชาธิปัตย์ ทั้งนี้จึงเป็นปัญหาที่ควรศึกษาไป
พร้อม ๆ กัน

กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์

เมื่อรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ชุดที่ ๒ ต้องลาออกจากตำแหน่งไป สมาชิกสภาผู้แทนซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้ทบทวนแล้วว่า การ
ที่รัฐบาลนายควงต้องพ่ายแพ้ยาคานจนต้องพ้นจากตำแหน่งไปก็เพราะว่า ฝ่ายค้าน
รวมกลุ่มกันอย่างมีระเบียบ และก็ต้องยอมรับความจริงว่า วิธีการที่รัฐบาล
จะคุมเสียงในสภาได้คือรัฐบาลจะต้องมีสมาชิกสภาสนับสนุนเป็นจำนวนมากกว่าสมา
ชิกสภาฝ่ายค้าน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลลุล่วงไปได้
รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ชุดที่ ๒ นั้นแม้จะได้รับความนิยมและการสนับสนุนจาก
ประชาชนทั่วไป แต่เสียงสนับสนุนในสภามีไม่มากพอที่จะทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ
มั่นคงและอยู่รอดได้ แสดงว่าเสียงสนับสนุนรัฐบาลนอกสภาย่อมมีความสำคัญน้อย
กว่าเสียงสนับสนุนรัฐบาลในสภา ดังนั้นรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ ครั้งที่ ๒ จึง
ต้องแพะแค้นเสียงฝ่ายค้านจนต้องลาออกจากตำแหน่ง กลุ่มผู้สนับสนุนนายควง
อภัยวงศ์ และประสงค์จะต่อต้านอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของนายปรีดี พนม
ยงค์ จึงรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มการเมือง ซึ่งได้ชื่อต่อมาว่า "พรรคประชาธิปัตย์"
จึงเริ่มต้นของการก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ จึงพอจะสรุปได้ว่า เป็นการรวมกลุ่ม
ของสมาชิกสภาซึ่งไม่ใช่ฝ่ายพรรคสหชีพหรือแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความต้องการสนับสนุน
นายควง อภัยวงศ์ โดยตรง และต้องการต่อต้านอำนาจทางการเมืองของ
นายปรีดี พนมยงค์ คังนายฟอง สิทธิธรรม ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ ผู้หนึ่ง
ได้กล่าวไว้ว่า

นับแต่มีระบบพรรคมา บุคคลสมัยโคพรรคโคเป็นรัฐบาลพรรคนั้นก็มีความ
ซีกมาสมัครมาก ความจริงอันนี้ยังคงเป็นความจริงตลอดมาจนปัจจุบัน
เพราะเหตุนี้บุคคลนั้นพรรคสหชีพมีกำลังอย่างมหาศาล เราฝ่ายค้านไม่มี

พรรค การปฏิบัติงานจึงไม่สู้ทะมัดทะแมง จึง เกิดชักชวนกันขึ้นว่าเราควรมีพรรคกัน^๑

สมาชิกสภาฝ่ายตรงข้ามนายปรีดี พนมยงค์ และเป็นรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลนายควงซุกที่ ๒ บางคน ได้นัดพบกัน ณ ร้านอาหาร "ทิพรส" อาคารราชดำเนินประมาณ ๒๐ คน อาทิเช่น คร. โชติ คุ้มพันธ์ นายเตียง ไชยกาล นายสุวิชช พันธุ์เศรษฐ มรว. ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช หลวงอังคณาบุรุษ นายใหญ่ ศวิตชาติ นายพอง สิทธิธรรม ขุนคงฤทธิศึกษากร ขุนขจิตสรกรรม นายบุญช่วย อัครดากร นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายชวลิต อภัยวงศ์ นายอินท วรกุล และนายบรรจบ วรณสิทธิ เป็นต้น บุคคลดังกล่าวได้รวมปรึกษาหารือกันและเห็นชอบที่จะให้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นพรรคหนึ่ง ด้วยอีกไม่นานนักก็จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และการเมืองต่อไปก็จะเป็นไปในรูปพรรคการเมือง ซึ่งจะมีการเลือกตั้งกันใหม่หลังประกาศรัฐธรรมนูญแล้ว ต่อจากวันนั้นกลุ่มสนับสนุนนายควงอภัยวงศ์ และสมาชิกสภาฝ่ายตรงข้ามนายปรีดี พนมยงค์ ได้นัดประชุมกันอย่างเป็นทางการที่บริษัทโกวิททำนั้ราชวงศ์ โอกาสต่อมา มรว. ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช ได้ยุบพรรคก้าวหน้า^๒ ของตนร่วมกับพรรคประชาธิปไตยของ คร. โชติ คุ้มพันธ์ เข้าร่วมกลุ่มกับคณะฝ่ายตรงข้าม นายปรีดีคณะนี้ จึง เกิดเป็นพรรคการเมืองขึ้นใหม่ใช้ชื่อว่า "พรรคประชาธิปไตย" ตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน ๒๔๘๘ กำเนิดของพรรคประชาธิปไตยนั้นจะออกไปในรูปของการกำเนิดเพื่อเป็นฝ่ายค้านโดยตรง เริ่มตั้งแต่เป็นพรรคฝ่ายค้านของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ เป็นต้นมา ทั้งนี้เพราะมีความมุ่งหมายอันหนึ่งว่าจะพยายามชักชวนการผูกขาดทางการเมือง^๓ หลังจากที่ได้มีการประชุมร่วมกัน

^๑ บทความของนายพอง สิทธิธรรม ในหนังสือที่ระลึกพรรคประชาธิปไตยชุมนุมครบรอบ ๑๒ ปี (๒๔๘๘ - ๒๕๐๐) จากเอกสารโรเนียว เรื่อง "กำเนิดพรรคประชาธิปไตย" ของณัฐวิ สุทธิสงคราม, หน้า ๕

^๒ พรรคก้าวหน้าได้ตั้งขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว โดยมี มรว. ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้า

^๓ มรว. เสนีย์ ปราโมช, สรุปอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปไตย, หน้า ๖

จัดตั้งพรรคประชาธิปไตยแล้ว สมาชิกพรรคประชาธิปไตยรุ่นแรกก็ได้เฝ้าระวังหลัก
นโยบายของพรรคมุ่งให้ทันการปฏิบัติงานขณะนั้น ที่ประชุมตกลงกันว่า แนวนโยบาย
ถาวรจะได้ออก ๆ คนควาและเรียบเรียงกันต่อไป” แม้ว่าจะตกลงร่วมกันจัดตั้ง
พรรคประชาธิปไตยแล้ว แต่ยังไม่มียุติได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิก
พรรคประชาธิปไตยจึงต้องพิจารณาบุคคลผู้สมควรดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคต่อไป

นายควง อภัยวงศ์ : หัวหน้าพรรคประชาธิปไตยคนแรก

แม้ว่าพรรคประชาธิปไตยจะได้กำเนิดขึ้นตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน ๒๔๘๕
ปรากฏว่าในระยะแรกนายควง อภัยวงศ์ ก็ยังมิได้เข้าร่วมพรรคประชาธิปไตย ทั้ง
การให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นระยะเวลาหลังการ
ก่อตั้งพรรคประชาธิปไตยแล้วถึง ๔๕ วันว่า

ยังมิได้เป็นหัวหน้าพรรคใด เพียงแต่เคยให้คำตอบแก่บุคคลบางคนที่
ถามว่า ถ้าจะตั้งพรรคก็จะตั้งพรรคประชาธิปไตย เพราะชอบประชาธิปไตย

...แต่ตอนนี้ยังไม่มีเงิน และในขณะนี้กฎหมายก็ยังไม่ได้ออก ต้องเคารพ
กฎหมาย, ทั่วไปเมื่อกฎหมายออกเรียบร้อยแล้ว อาจจะทำพรรคขึ้นก็ได้
แต่ก็ยังไม่แน่วแน่ ต้องดูเหตุการณ์และโฉมหน้าบ้านเมืองก่อน...

อาจเป็นไปได้ว่าเมื่อความเห็นของนายควง อภัยวงศ์ ที่เปิดเผยออกมา
เช่นนี้ ย่อมตรงกับความต้องการของสมาชิกพรรคประชาธิปไตยผู้ซึ่งกำลังพิจารณาหา
บุคคลดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าพรรคประชาธิปไตยจึง
พิจารณามอบตำแหน่งหัวหน้าพรรคให้นายควง อภัยวงศ์ เหตุผลที่พรรคประชาธิปไตย
เชื่อเชิญให้นายควง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าก็คงพิจารณาแล้วเห็นว่า นาย
ควง อภัยวงศ์ มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านซึ่งทำหน้าที่แทน
อำนาจรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้ ด้วยนายควง อภัยวงศ์ และนายปรีดี พนมยงค์

^๑ บทความของนายพอง สิทธิธรรม เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^๒ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๘๕

ค่างก็เป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองและค่างก็ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาในขณะ
 นั้นไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ทั้งนายควง อภัยวงศ์ และนายปรีดี พนมยงค์ ค่างก็เป็นผู้มี
 ชื่อเสียงทางการเมืองมิใช่น้อย โดยที่ทั้งสองคนค่างก็เป็นผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ซึ่งรวม
 กันทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแต่ถ้าจะพิจารณาถึง
 ประสิทธิภาพทางการเมืองระหว่าง นายควง อภัยวงศ์ กับนายปรีดี พนมยงค์ แล้ว
 อาจจะกล่าวได้ว่า นายควง อภัยวงศ์ ดูเหมือนจะมีภาษีดีกว่านายปรีดี พนมยงค์ คือ
 ได้เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารประเทศมาแล้วถึง ๒ สมัย นาย
 ปรีดี พนมยงค์ นั้นแม้จะได้รับการยกย่องว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ในฐานะ
 เป็นผู้มีความคิดเฉียบพลันเจ้าปัญญา แต่การแสดงบทบาททางการเมืองของ นายปรีดี
 พนมยงค์ จะเป็นไปในลักษณะ "ผู้ให้การสนับสนุนบุคคลอื่นให้ได้รับตำแหน่งนายกรัฐ-
 มন্ত্রী" เช่นสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๑, สนับสนุน มรว.
 เสณีย์ ปราโมช และถึงแม้ว่านายควง อภัยวงศ์ จะเป็นผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ซึ่งมีบทบาท
 เพียงเป็นผู้ทำหน้าที่ "ตัดสาย" ในครั้งนั้น แต่ระยะเวลาดังแต่ ๒๔๗๕ - ๒๔๘๘
 บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ได้เพิ่มมากขึ้นจนบางโอกาสอยู่ในระดับ
 สูงเหนือผู้ก่อการคนสำคัญในอดีตบางคน เช่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาบัดนี้
 นายควง อภัยวงศ์ ก็ได้สร้างสมบารมีทางการเมืองของตนไว้มากจนอยู่ในฐานะคู่แข่ง
 ทางการเมืองคนสำคัญของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้เคยเป็นมันสมองของคณะราษฎร
 และเป็นบุคคลสำคัญที่สุดผู้หนึ่งในวงการเมืองไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา
 หรืออาจจะกล่าวได้ว่าในขณะนั้นนายควง อภัยวงศ์ เป็นบุคคลเดียวที่อยู่ในฐานะนัก-
 การเมืองระดับผู้นำซึ่ง เป็นฝ่ายตรงข้ามกับนายปรีดี พนมยงค์ อนึ่งนายควง อภัยวงศ์
 ยังได้รับความนิยมเชื่อถือจากประชาชนทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ด้วย เป็นที่ทราบกันดีถึง
 วิถีเล่นการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ว่านายควงยึดหลักประชาธิปไตย นอกจาก
 นี้แล้วนายควง อภัยวงศ์ มีประสิทธิภาพทางการเมืองอยู่มาก ทั้งในฐานะสมาชิกสภา
 ทั้ง ๒ ประเภท ตลอดจนในฐานะรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลหลายสมัยในอดีต คุณสมบัติ
 ทางการเมืองและความเหมาะสมหลายประการของนายควง อภัยวงศ์ ทำให้ได้รับ

การเชื่อเชิญจากสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ให้เข้ารับตำแหน่งหัวหน้าพรรค ซึ่งในที่สุด นายควง อภัยวงศ์ ก็ยอมรับตำแหน่งนี้ นายควง อภัยวงศ์ ได้แสดงความรู้สึกส่วนตัว เกี่ยวกับการรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ว่า

ข้าพเจ้าเองในครั้งกระนั้น ยังไม่เลื่อมใสในระบบพรรคการเมืองนัก เพราะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยังไม่รู้อะไรจริงในระบบนี้ เกรงว่าเมื่อมีระบบพรรคขึ้นแล้ว จะยังความไม่ราบรื่นในสภา แต่เมื่อใด มีการตั้งพรรคกันไปบ้างแล้ว เช่น พรรคสหชีพ และแนวรัฐธรรมนูญ เป็นต้น กับทั้งกลุ่มนี้ (กลุ่มประชาธิปัตย์) มีเจตนาจูงอันแนวนั้นจะตั้งพรรคกันจริง ๆ และผู้ที่อยู่ในกลุ่มนี้ก็เป็นผู้มีวุฒิความรู้ และคงแก่เรียน กันดี ข้าพเจ้าจึงตกลงใจรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์^๑

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และได้ขอให้ มรว. เสนีย์ ปราโมช เข้าร่วมพรรคด้วย ในขั้นแรก มรว. เสนีย์ ปราโมช ปฏิเสธโดยอ้างว่าตนเองไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วยขาดประสพการณ์ในเรื่องนี้ แต่นายควง อภัยวงศ์ ก็ได้อ้างถึงว่าครั้ง มรว. เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ ได้ช่วยเหลือเรื่องการจัดส่งข้าวให้สหประชาชาติจนเป็นที่เรียบร้อยครั้งนั้น มรว. เสนีย์ ปราโมช ควรจะมาร่วมงานกับตนบ้าง มรว. เสนีย์ ปราโมช จึงตกลงรับตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค^๒ โดยมี มรว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ อนึ่งนายทวี บุณยเกตุ ได้ให้ความเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์นี้มีนโยบายค้านเพื่อค้าน (The Policy of Opposition for the Sake of Opposition^๓))

^๑ ข้อเขียนของนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งกล่าวถึงประวัติกำเนิดพรรคประชาธิปัตย์ ในหนังสือที่ระลึกพรรคประชาธิปัตย์ชุมนุม พ.ศ. ๒๕๐๑ (๕ กันยายน ๒๕๐๑) (พิมพ์ฉลองครบรอบ ๑๒ ปี ของพรรค ๒๔๘๙ - ๒๕๐๑) เอกสารโรเนียว "กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์", หน้า ๓

^๒ สัมภาษณ์ มรว. เสนีย์ ปราโมช , วันจันทร์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๐

^๓ Jayanta Kumar Ray, Portraits of Thai Politic (Orient Langman Ltd, 1972), P.119

บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์

เมื่อพรรคสหชีพเป็นผู้สมัครรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ และเป็นเสียงข้างมากในสภา พรรคสหชีพจึงจะต้องเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ แต่บุคคลสำคัญในพรรคสหชีพ เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเคื่อน บุนนาค ยังคงยึดคุณสมบัติทางการเมือง ดังนั้นสมาชิกสภาฝ่ายพรรคสหชีพ จึงให้ความสนใจแก่บุคคลนอกพรรค เช่น นายปรีดี พนมยงค์ นายจิเรก ชัยนาม ขณะเดียวกันสมาชิกสภาบางกลุ่มก็สนใจบุคคลอื่น เช่น มรว. เสนีย์ ปราโมช นายควง อภัยวงศ์ แต่ดูเหมือนกับว่าพรรคสหชีพต้องการสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ มากกว่าผู้ใด เพราะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทยซึ่งช่วยให้ประเทศชาติพ้นภัยจากสงครามโลกและสมาชิกพรรคสหชีพส่วนใหญ่ก็คืออดีตพลพรรคเสรีไทยและลูกศิษย์เรียนวิชากฎหมายที่ธรรมศาสตร์ ดังนั้นพรรคสหชีพจึงจะออกเสียงสนับสนุนให้นายปรีดี พนมยงค์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในการเตรียมการจัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่ ประธานสภาได้เรียกประชุมสมาชิกสภาผู้แทนเป็นการภายใน เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๘ เพื่อชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี เสียงของสมาชิกสภาผู้แทนส่วนมากต้องการให้นายปรีดี พนมยงค์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นประธานสภาและสมาชิกสภาอีกหลายคนได้ไปแจ้งมติสภาให้นายปรีดีทราบ ครั้นนายปรีดีได้ทราบแล้วก็ยังมีใจตกลงใจรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทันที เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้แสดงความเห็นว่าอาจเป็นเพราะเหตุการณ์ทางการเมืองดำเนินไปอย่างรวดเร็วเกินกว่านายปรีดี พนมยงค์ จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และทำการจัดตั้งรัฐบาล^๑ จึงปรากฏว่านายปรีดี พนมยงค์ ได้สอบถามนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งร่วมอยู่ในคณะที่เข้าพบว่ามีบุคคลใดที่อาจจะได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกหรือไม่ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

^๑ เกียรติ เรื่องของนายควง, หน้า ๑๗๘

จึงแจ้งว่าถ้าจะมีก็แต่นายควง อภัยวงศ์ คนเดียวเท่านั้น นายปรีดี พนมยงค์ จึงแสดงความเห็นว่า "สำหรับนายควงนั้นไม่เป็นไรพอจะพูดคุยกันได้"^๑ นายปรีดี พนมยงค์ ก็มีใ้ปฏิบัติตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้รับทราบจากนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ว่าผู้ที่อาจจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกผู้หนึ่งคือ นายควง อภัยวงศ์ นายปรีดี พนมยงค์ จึงต้องการทราบความเห็นของนายควง อภัยวงศ์ เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายปรีดีจึงได้เชิญ นายควง อภัยวงศ์ พลตำรวจเอกออดูด ออดูด เกษจรัส นายคิเรก ชัยนาม มา ร่วมปรึกษาปัญหาทางการเมืองเป็นการส่วนตัว ณ ทำเนียบท่าช้าง นายปรีดี พนมยงค์ ได้ถามความสมัครใจของนายควง อภัยวงศ์ ว่ายังมีความต้องการจัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่อีกครั้งหนึ่งหรือไม่ นายควง อภัยวงศ์ ได้แจ้งแก่นายปรีดี พนมยงค์ ว่า "ขอพักก่อน ไม่ต้องการที่จะตั้งรัฐบาลใหม่อีกแม้จะมีสมาชิกสนับสนุน เพราะเกรงว่าจะถูกหักหน้าอย่างคราวที่แล้ว"^๒ พลตำรวจเอกหลวงออดูด ออดูด เกษจรัส ก็เช่นเดียวกันกับนายควง อภัยวงศ์ คือตอบปฏิเสธตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายปรีดี พนมยงค์ ได้หยิ่งเสียงเพื่อขอความเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ โดยกล่าวว่า หากพรรคสหชีพจะสนับสนุนนายคิเรก ชัยนาม ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แล้วจะมีความเห็นเป็นอย่างไร ซึ่งพลตำรวจเอกออดูด ออดูด เกษจรัสก็เห็นชอบด้วย ส่วนนายควง อภัยวงศ์ ก็มีใ้กล่าวคัดค้านแต่ประการใด

ผลปรากฏต่อมาว่า การพบปะเป็นการภายในของบุคคลสำคัญครั้งนี้ได้แพร่ ออกเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์ ชาวแจ้แจ้งว่า "นายคิเรก ชัยนาม ได้รับมอบหมายจาก พรรคสหชีพให้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล โดยมีพลตำรวจเอกออดูด เกษจรัสเป็นผู้สนับสนุน"^๓

^๑ สดะ ลิขิตกุล, กึ่งศตวรรษกับการเมือง, หน้า ๓๕

^๒ เกียรติ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๘

^๓ เกียรติ, พงษาวดารการเมือง, (พระนคร: สำนักพิมพ์เกียรติศักดิ์, ๒๔๕๓) หน้า ๑๐

การที่มีข่าวในหนังสือพิมพ์เช่นนี้เป็นเหตุให้คะแนนนิยมในตัวนายคิเรก ชัยนาม จากสมาชิกสภา ฯ และจากประชาชนทั่วไปเสียไป ด้วยเกรงว่าหลวงอุดมยศเกษรวิสัย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น "คนคุดและเก๊กซาค" เป็นผู้สนับสนุน นายคิเรก ชัยนาม แล้ว จะทำให้ นายคิเรก ชัยนาม ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เพราะอำนาจและอิทธิพลของ หลวงอุดมยศอาจจะครอบงำ นายคิเรก ชัยนาม และอาจเป็นเพราะเหตุผลเหตุนี้ นายคิเรก ชัยนาม จึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภา ฯ

การที่ข่าวการตกลง เป็นการภายในระหว่างนายปรีดี พนมยงค์และบุคคลสำคัญคือ นายควง อภัยวงศ์ หลวงอุดมยศ เกษรวิสัย และนายคิเรก ชัยนาม ครั้งนี้ แพร่ออกเป็นข่าวหนังสือพิมพ์ นายปรีดี พนมยงค์ ย่อมคาดการณว่า นายควง อภัยวงศ์ คงจะเป็นผู้เบิกเผยข่าว ด้วยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับหนังสือพิมพ์ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งย่อมจะเป็นแผนการทางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ที่จะชักชวนการจัดตั้งคณะรัฐบาลของพรรคสหชีพ แต่เกี่ยวกับเรื่องการแพร่ข่าวนี้ ได้มีผู้ยืนยันว่าไม่ใช่การกระทำของนายควง อภัยวงศ์ แต่เป็นแผนของพรรคสหชีพที่ไม่ต้องการให้ผู้ใดมารับตำแหน่งนอกจากนายปรีดี พนมยงค์ แต่ผู้เดียว^๒ สมาชิกพรรคสหชีพจึงดำเนินการให้มีการลงนามสนับสนุนนายปรีดี ให้เข้าดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี

เกี่ยวกับการลงชื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ของสมาชิกสภา ฯ นี้ ทางฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ มรว. คีตกฤษี ปราโมช เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ได้เรียกประชุมสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์โดยด่วนและแถลงว่า ตามระบอบประชาธิปไตยในระบบพรรคนั้น จะต้องมีการเสนอชื่อบุคคลเข้าแข่งขันในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเห็นแล้วว่า พรรคสหชีพได้เสนอชื่อบุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้สังกัดพรรค

^๑ เกียรติ เรื่องของนายควง, หน้า ๑๘๘ - ๑๘๐

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒

สหชีพเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้เป็นไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ พรรคประชาธิปัตย์ควรจะส่งหัวหน้าพรรค คือ นายควง อภัยวงศ์ เข้าแข่งขันด้วย แต่ปรากฏว่า นายควง อภัยวงศ์ ได้ชี้แจงแก่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ว่า "ขอถอนตัว" เหตุผลก็คือ "เสียงส่วนมากของพรรคประชาธิปัตย์ยังมีไม่พอเพียง และแม้จะได้รับการสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่วันหนึ่งไมชานักก็จะถูกพรรคสหชีพคว้าอย่างที่เป็นมาแล้ว" การกล่าวเช่นนี้แสดงว่านายควง อภัยวงศ์ ได้พิจารณาสถานการณ์แล้วคงพอจะทราบว่าพรรคสหชีพต้องการมอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้นายปรีดี พนมยงค์ แต่ผู้เดียวหรืออาจจะเป็นการรักษาคำพูดที่นายควง อภัยวงศ์ กล่าวกับนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ว่าจะไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็เป็นได้

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้ขอถอนตัวสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จึงได้ลงมติเห็นชอบที่จะให้ส่งผู้แทนของพรรคเข้าแข่งขันชิงชัยตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเลือก มรว.เสैनีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรคเป็นผู้แทนของพรรคประชาธิปัตย์เข้าแข่งขันกับนายปรีดี พนมยงค์

ต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้แถลงข่าวแกหนังสือพิมพ์ว่าตนยินดีจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบทอดจากนายควง อภัยวงศ์ การเปิดเผยข่าวการตัดสินใจของนายปรีดี พนมยงค์ เช่นนี้ ปรากฏผลว่า มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ได้ขอร้องให้นายปรีดี พนมยงค์ ปฏิเสธตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อเกียรติของตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโส แต่นายปรีดี พนมยงค์ มีเหตุผลว่าตนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาทุกรัฐฝ่ายแม่แต่ฝ่ายค้าน การกล่าวเช่นนี้เขาก็มีออกตัวว่า

^๑ สละ ลิขิตกุล คึกฤทธิ์กับการเมือง, หน้า ๓๒

^๒ การส่ง มรว.เสैनีย์ ปราโมช เป็นตัวแทนของพรรคครั้งนี้นายควง อภัยวงศ์ แสดงความเห็นว่ "ถ้าทางพรรคสหชีพ แนวรัฐธรรมนูญส่งนายจิเรก เข้าแข่งขัน เชื่อว่า มรว.เสैनีย์ ชนะแน่" จาก บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๓๘๖

ไม่อาจปฏิเสธตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ และในครั้งนี มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้
แจ้งให้นายปรีดี พนมยงค์ ทราบดีว่าพรรคประชาธิปัตย์จะส่ง มรว. เสถียร ปราโมช
เป็นตัวแทนของพรรคเข้าแข่งขัน

นอกจาก มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แล้ว พระยาอุททิศเอกเนย์ก็ได้ขอรับ
คำสั่งจากนายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายปรีดี ได้ให้เหตุผลของการ
รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่า "เพราะความจำเป็น มิฉะนั้นลูกศิษย์จะแตกกัน จึง
จำเป็นต้อง เป็นผู้ทำให้เขาอีกครั้งหนึ่ง เป็นการชั่วคราวเพื่อทำความเข้าใจกันใน
ระหว่างลูกศิษย์" พระยาอุททิศเอกเนย์จึงได้ให้ข้อคิดกับนายปรีดี พนมยงค์ ว่า
"ควรจะหาทางปรองดองด้วยวิธีอื่น ๆ ตำแหน่งรัฐมนตรีอาวุโสอยู่ในฐานะสูงแล้ว
ไม่ควรจะลงมาเล่นการเมืองด้วยเหตุผลเพียงเพื่อลูกศิษย์เท่านั้น"^๒

เนื่องมาจากข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกร
รัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า จะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทน แต่นายปรีดีมิได้
เป็นสมาชิกสภาประเภทหนึ่งประเภทใด ด้วยเหตุนี้ นายจำรัส สุวรรณชีพ สส.
ประเภท ๒ จึงขอลาออกจากสมาชิกภาพโดยอ้างเหตุผลว่ามีภาระอื่น ๆ ที่จำเป็น
ต้องจัดทำด้วยตนเองอยู่มากจึงไม่สะดวกที่จะมาประชุมร่วมงานที่สภาได้^๓ การ
ลาออกของนายจำรัส สุวรรณชีพ ดูเหมือนกับการเปิดทางให้นายปรีดี พนม
ยงค์ มากกว่า เป็นอันว่านายปรีดี พนมยงค์ มีคุณสมบัติถูกต้องตามบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญ

^๑ เสถียร สุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของ พอ. พระยาอุททิศเอกเนย์

(พระนคร : สำนักพิมพ์วิจิตรมิตร, ๒๕๑๔), หน้า ๔๔๑

^๒ ในที่เดียวกัน

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๕/๒๔๘๕ (สามัญ) สมัยที่ ๒
ชุดที่ ๔ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๘๕

ในวันที่มีการประชุมเพื่อออกเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีผลการออกเสียงในครั้งแรก นายปรีดี พนมยงค์ ได้คะแนนเสียง ๑๑๓ คะแนน มรว. เสนีย์ ปราโมช ได้ ๓๘ คะแนน นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๕^๒

ภายหลังจากที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว นายควง อภัยวงศ์ กับ มรว. เสนีย์ ปราโมช ได้ไปแสดงความยินดีต่อนายปรีดี พนมยงค์ นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ทบทวนให้เข้าร่วมคณะรัฐบาลทั้ง ๒ คน แต่ได้รับการปฏิเสธ นายควง อภัยวงศ์ มีเหตุผลว่า "การที่คณะรัฐบาลชุดของตนต้องลาออกก็ด้วยพระราชบัญญัติปกป้องข้าวเหนียว การที่จะมาร่วมด้วยอีกความเห็นก็ไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินั้นก็จะทำให้ผิด มรรยาททางการเมือง"^๓ ดังนั้นนายควง อภัยวงศ์ และ มรว. เสนีย์ ปราโมช จึงได้ขอตัวไม่ยอมรับร่วมคณะรัฐมนตรี และอ้างกี่ยวว่าต้องการพักผ่อนในระยะนี้^๔ ส่วนรัฐมนตรีคนอื่นในคณะรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ เช่น เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์, หลวงสินาคโยชวรักษ์ ก็ได้ให้เหตุผลเรื่องมรรยาททางการเมืองเช่นเดียวกัน แม้ นายปรีดี พนมยงค์ จะทบทวนไปยังสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อีกหลายคนแต่ก็ไม่มีผู้โดยยอมรับร่วมรัฐบาลด้วย^๕

^๑ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๕

^๒ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๑๖ (๒๕ มีนาคม ๒๔๘๕), หน้า ๑๑๘

^๓ นิกร ฉบับประจำวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๔๘๕

^๔ นิกร ฉบับประจำวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๘๕

^๕ นายปรีดีให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ไทยราษฎร์ ฉบับประจำวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๘๕ ว่า "ในการเลือกตัวรัฐมนตรีเข้ามาประกอบเป็นรัฐบาลผมได้ทบทวนไปทางฝ่ายประชาธิปัตย์หลายคนแต่ทุกคนไม่ยอมรับร่วมด้วย"

การจักรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ นั้น รัฐมนตรีส่วนใหญ่คือ อดีตคนสำคัญในขบวนการเสรีไทยเกือบทั้งสิ้น * นายปรีดี พนมยงค์ นำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสมาชิกผู้แทนราษฎรในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๔๘๘ ผลของการลงมติไว้วางใจรัฐบาลได้มีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ผู้ซึ่งได้ออกเสียงไม่ไว้วางใจรัฐบาลอย่าง เบิกเผย ๓ คน คือ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ (สส. พระนคร) นายอินทร สิงห์เนตร (สส. เชียงใหม่) และนายปริญญา จุฑามาศย์ (สส. กระบี่) นอกจากนั้นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์บางคนก็ไม่ออกเสียงจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนที่มาประชุม ๑๖๓ นาย คะแนนเสียงไว้วางใจรัฐบาลจึงออกมาเป็น ๑๑๕ : ๓ คะแนน แสดงว่านายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนเป็นเอกฉันท์ จึงดูเหมือนกับว่านายปรีดี พนมยงค์ ถูกกลวงของพรรคสหชีพให้ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้ยอมรับว่าตนเองเข้าใจผิดไปดังที่กล่าวไว้ว่า "การที่ยอมรับเป็นนายกรัฐมนตรีก็เพราะเข้าใจผิดจริง ๆ สมาชิกก็แหกกันมาเมื่อเขาเอาผมผมไม่เอา ก็มาเซนต์ชื่อให้เข้าไป"^๒ ขณะเดียวกัน นายปรีดี พนมยงค์ ก็อาจจะเกิดความรู้สึกว่าคุณนายควง อภัยวงศ์ "หักหลัง" เพราะถึงแม้ นายควง อภัยวงศ์ จะไม่ได้อภิปรายโจมตีรัฐบาลในวันแถลงนโยบายขอความไว้วางใจ แต่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ของนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้อภิปรายโจมตีชักรอกรัฐบาลอย่างรุนแรง เหตุนี้เองนายปรีดี พนมยงค์ ย่อมจะไม่พอใจนายควง อภัยวงศ์ มากยิ่งขึ้น และหลังจากการลงมติไว้วางใจรัฐบาล สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ทั้ง ๓ คน ก็ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ถึงเหตุผลการไม่ไว้วางใจรัฐบาลโดย เบิกเผย

* โปรดพิจารณารายนามคณะรัฐมนตรี ใน มนุษย์ บริสุทธิ์, คณะรัฐมนตรี (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘), หน้า ๑๘๘

๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๐/๒๔๘๘ พุทธที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๘๘ เรื่อง นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง

อาจจะพิจารณาการก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นครั้งแรกนี้ได้ว่า แม้นายปรีดี พนมยงค์ จะประสบความสำเร็จทางการเมืองมาหลายยุคหลายสมัย ทั้ง เคยมีบทบาทสำคัญในการ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย และได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโส แต่ชื่อเสียงของนายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นที่นิยมชมชอบอยู่เพียงในหมู่นักการเมืองและกลุ่มปัญญาชนเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากนายควง อภัยวงศ์ แม้จะเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านของรัฐบาล แต่นายควง อภัยวงศ์ กลับได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากผลงานเมื่อครั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรกช่วยส่งเสริมให้ชื่อเสียงของนายควง อภัยวงศ์ ยังคงเป็นที่กล่าวขวัญอยู่ในหมู่ประชาชนทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ มีกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มปัญญาชนเป็นฐานแห่งอำนาจ แต่นายควง อภัยวงศ์ กลับมีประชาชนเป็นฐานแห่งอำนาจ นอกจากนี้พรรคประชาธิปัตย์มีพวกนักการเมืองรุ่นเก่าที่ได้รับการนิรโทษกรรมรวมพรรคอยู่ด้วย จึงทำให้พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีพลังอำนาจทางการเมืองอยู่ไม่น้อย แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์จะมีคะแนนเสียงอยู่ในสภาประมาณ ๕๐ กว่าเสียงก็ตาม ส่วนพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญมีความมั่นคงกว่าพรรคประชาธิปัตย์มากทั้งทางด้านการบริหารและการหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภา จะมีข้อเสียก็ตรงที่ว่านักการเมืองฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ได้กระทำการบางอย่างอันเป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเสื่อมความนิยมลงไป กล่าวคือนักการเมืองที่เคยเป็นเสรีไทย มักจะใช้อภิสิทธิ์ต่าง ๆ จนเกินขอบเขต ฝ่ายค้านได้โจมตีในเรื่องนี้เสมอถึงกับอภิปรายซักฟอกรัฐบาลเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินราชการระหว่างดำเนินงานเสรีไทย^๒

^๑ มรว. เส็นีย์ ปราโมช ให้ความเห็นว่า "เพราะพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคเดียวที่เห็นเขาหาประชาชนอย่างแท้จริงในขณะนั้น" สัมภาษณ์ มรว. เส็นีย์ ปราโมช, วันจันทร์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๐

^๒ วันประชุมสภาวันจันทร์ที่ ๔ เมษายน ๒๕๔๔ นายบุญช่วย อัดดากร (สุส.มหาสารคาม) เสนอญัตติขอตั้งกรรมาธิการสอบสวนเสาะแสวงเงินงบบุณัติภาพซึ่งเป็นเงินที่เสรีไทยใช้จ่าย อ่างใน บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เรื่องเกม, หน้า ๓๔๘

และสมาชิกสภายังตั้งกระทู้ถามเรื่องอาวุธเสรีไทยว่าเมื่อไรพลพรรคเสรีไทยจะนำอาวุธส่งคืนกระทรวงกลาโหม^๑

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ก็คือการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช ๒๔๘๕ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕^๒ กำหนดให้มี ๒ สภา คือ พฤษสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งเป็นจำนวน ๘๐ คน การลงคะแนนเสียงใช้วิธีลงคะแนนเสียงโดยทางอ้อมและลับ^๓ ส่วนสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งโดยตรงและลับ^๔ แต่วาระเริ่มแรกนั้นบทเฉพาะกาลกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนที่มีอยู่เดิมก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นผู้เลือกตั้งพฤษสภา ส่วนสภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกประเภท ๑ ที่มีอยู่เดิม (เลือกตั้งเมื่อ ๖ มกราคม ๒๔๘๕) กับสมาชิกสภาผู้แทนที่จะได้เลือกตั้งใหม่ตามมาตรา ๕๑ โดยถือเกณฑ์จำนวนราษฎร ๑๐๐,๐๐๐ คนต่อ สมาชิกสภาผู้แทน ๑ คน หน้าที่ของพฤษสภา คือ ในการออกกฎหมายพฤษสภามีอำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอขึ้นมา แต่หากสภาผู้แทนลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงข้างมาก ก็เป็นอันว่าร่างพระราช-

^๑ เกียรติ พงษ์วารการการเมือง, หน้า ๖๖

^๒ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๓๐ (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕), หน้า ๓๐๘

^๓ มาตรา ๒๔ พฤษสภาประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งเป็นจำนวน ๘๐ คน สมาชิกพฤษสภาไม่ต้องเป็นข้าราชการประจำ การเลือกตั้งสมาชิกพฤษสภา ให้ใช้วิธีลงคะแนนเสียงโดยทางอ้อมและลับ

^๔ มาตรา ๒๕ สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

สมาชิกสภาผู้แทนต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ให้ใช้วิธีลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ

บัญญัตินั้นประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้นนับได้ว่ามีแนวทางในการดำเนินการปกครอง เป็นประชาธิปไตย เพราะบทบัญญัติใหม่ ๒๘ ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งทั้งสิ้น^๒ ยกเว้นบทเฉพาะกาล มาตรา ๕๐ ที่กำหนดให้ในวาระเริ่มแรก พุทธสภาพระกอบด้วยสมาชิกซึ่งสภาผู้แทนเป็นผู้เลือกตั้ง และผลปรากฏว่าจากบทเฉพาะกาลมาตรา ๕๐ นี้เองได้เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ได้เลือกผู้ที่นิยมนายปรีดี พนมยงค์ เป็นสมาชิกพุทธสภาได้เป็นจำนวนมาก

ตามบทบัญญัติมาตรา ๕๕ แห่งรัฐธรรมนูญกำหนดว่า ให้คณะรัฐมนตรีซึ่งบริหารราชการแผ่นดินอยู่ก่อนวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ อยู่ในตำแหน่ง เพื่อรักษาการจนกว่า การเลือกตั้งและจัดตั้ง คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ได้เสร็จสิ้นเรียบร้อย ดังนั้นจึงจะต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยดำเนินการเลือกสมาชิกพุทธสภา ก่อนที่สมาชิกสภาผู้แทนชุดเก่าหมดความเป็นสมาชิกภาพ การเลือกสมาชิกพุทธสภาครั้งนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการชิงชัยระหว่างพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาล กับพรรคประชาธิปไตยที่แสดงตัวเป็นฝ่ายค้าน พรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญประกาศ รวมตัวกันกำหนดตัวบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกพุทธสภา ซึ่งรวมชื่อนายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ธำรงนาวาสวัสดิ์หัวหน้าแนวรัฐธรรมนูญ เข้าด้วย บุคคลที่พรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญพิจารณาให้เป็นตัวแทนของพรรคส่วนใหญ่จะเป็นบรรดาสมาชิกสภาประเภทที่ ๒ ที่กำลังจะหมดสภาพไป ส่วนพรรคประชาธิปไตยได้ส่งสมาชิกเข้ารับเลือกตั้ง โดยมีเจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศร์ เป็นผู้นำสมาชิกพรรคประชาธิปไตย ผลปรากฏว่าในจำนวนสมาชิกพุทธสภาที่ได้รับเลือกตั้งทั้งสิ้น

^๑ มาตรา ๕๒

^๒ กรมหลวงนครราชสีมา "วิเคราะห์และประเมินรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" อ้างใน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๒, จัดพิมพ์โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, หน้า ๑๔

๔๐ คน ไม่มีสมาชิกจากพรรคประชาธิปัตย์แม่แตคนเดียว^๑ แม่แต่เจ้าพระยา
ศรีธรรมาธิเบศร์ผู้ซึ่ง เคยดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีและประธานสภาผู้แทนราษฎรมา
แล้ว บ่อนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันอย่างดีทั้งในหมู่สมาชิกสภา
และประชาชนโดยทั่วไป ก็กลับได้รับคะแนนอยู่ในอันดับที่ ๔๑ ส่วนบุคคลบางคน
ที่ไม่สมควรจะได้รับเลือกกลับได้รับเลือกเป็นสมาชิกพรรคสภา ดัง มรว. เสนีย์
ปราโมช ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

เมื่อมีการเลือกตั้งพรรคสภานั้น การเมืองในรูปพรรคกำลัง เกิดแข่งขัน
ต่อสู้กันอย่างสุดเหวี่ยง การเลือกตั้งครั้งนั้นจึงได้เป็นไปในทางเอา
พรรคพวกโดยมิได้คำนึงถึงวุฒิ คือคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับเลือกตั้ง
แม่แต่น้อย^๒

อย่างไรก็ตามผลของการเลือกตั้งสมาชิกพรรคสภาครั้งนี้แสดงให้เห็น
สภาพการเมืองขณะนั้นได้ ๔ ประการคือ

ประการที่ ๑ การเลือกตั้งครั้งนี้กำลัง เกิดอยู่ประการหนึ่งว่าสมาชิก
ประเภท ๒ ซึ่งกำลังจะหมดสภาพแล้วนั้นมีโอกาสเลือกตั้งกลุ่มตัวเอง เท่ากับเป็น
การต่ออายุความเป็นสมาชิกภาพต่อไปอีก เพียงแค่เปลี่ยนสภาพจากสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรประเภท ๒ มาเป็นสมาชิกพรรคสภา

ประการที่ ๒ แสดงว่าสมาชิกสภาได้ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมือง
มากกว่าตัวบุคคลย่อมเป็นสิ่งดีสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังเห็นได้
จากการที่เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้รับเลือกตั้ง เป็น

^๑ รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๔ กำหนดให้มีสมาชิกพรรคสภาจำนวน ๔๐ คน ได้มีการ
เลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๘๘ มีผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจำนวน
๑๒๘ คน

^๒ มรว. เสนีย์ ปราโมช, ชุมนุมวาระคดีทางการเมือง, หน้า ๘๑

สมาชิกพรรคสภา แต่พระยามานวราชเสวีผู้เป็นน้องชายกลับได้รับเลือกตั้ง เพราะ
 สังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญ สภาทหารเมืองขณะนายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรีจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นการเริ่มต้นการปกครองในระบบพรรคการเมือง
 อย่างจริงจัง เป็นครั้งแรกในเมืองไทย*

ประการที่ ๓ การแข่งขันเข้ารับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกพรรคสภาระหว่าง
 ผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ กับนายควง อภัยวงศ์ เป็นไปอย่างเข้มข้น เพราะ
 พรรคสภามีอำนาจออกเสียงไว้วางใจรัฐบาลร่วมกับสภาผู้แทน ฝ่ายใดมีโอกาสได้
 เสียงในพรรคสภามาก ย่อมมีอำนาจที่จะเลือกพวกเดียวกันจัดตั้งรัฐบาลได้

ประการที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญสามารถ
 จะคุมเสียงข้างมากในสภาได้ อีกนัยหนึ่งกล่าวได้ว่านายปรีดี พนมยงค์ จัดได้ว่า
 เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุดในกลุ่มสมาชิกสภาในขณะนั้น

การปรวิชัยของพรรคประชาธิปไตยในการเลือกพรรคสมาชิก แสดงให้เห็น
 ว่าพรรคประชาธิปไตยไม่สามารถจะสร้างความนิยมในสภาได้มากเท่ากับฝ่าย นาย-
 ปรีดี พนมยงค์ ผลของกัวเลือกตั้งสมาชิกพรรคสภาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันโดย
 ทั่วไปว่าเป็นผลจากการควบคุมสมาชิกสภาของนายปรีดี พนมยงค์ แม้นายปรีดี
 พนมยงค์ จะปฏิเสธว่าคนมิได้สังกัดพรรคการเมืองใดแต่ยึดหลักเป็นกลางและยึด
 มั่นในหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรแต่เดิมเท่านั้น^๒

เนื่องจากได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รัฐบาลนายปรีดี
 พนมยงค์ ครั้งที่ ๑ จึงต้องสิ้นสุดลงในวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๘๕ และเป็นภาระหน้าที่
 ของสภาที่จะต้องพิจารณาหาบุคคลที่สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป
 พรรคสภาและสภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมกันเป็นการภายในเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน

* ปลาทอง, พรรคการเมืองไทย, หน้า ๑๐๐

๒ นายปรีดี พนมยงค์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที ๑๕
 พฤษภาคม ๒๔๘๕

๒๔๔๕ เพื่อหยั่งเสียงสมาชิก ปรากฏว่าได้เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคฝ่ายรัฐบาล ซึ่งเป็นสาเหตุให้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เดินออกจากรัฐสภาโดยไม่ยอมรับการพิจารณาเลือกผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี^๑ สาเหตุก็คือ พรรคประชาธิปัตย์มีความเห็นว่าการหยั่งเสียง เช่นนี้ไม่ควรที่จะต้องมีการประชุมร่วมกันเพราะในรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาควรจะประชุมเป็นการภายใน เฉพาะสภาของตนจะได้ทราบกันว่าสภาไหนเลือกผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี ผลปรากฏว่าที่ประชุมยังคงเห็นว่าให้ประชุมร่วมกันต่อไป คร.โชติ คุ่มพันธ์ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จึงเดินออกจากที่ประชุมเป็นคนแรก และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์คนอื่น ๆ ก็เดินออกจากรัฐสภาอีกหลายคน ทั้งนี้เมื่อนายจิรายุ ชาญนาม เสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี และไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นที่ประชุมจึงถือเอาว่าที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้นายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี^๒

นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง^๓ แต่ยังมีทันได้จัดตั้งคณะรัฐบาลเข้าบริหารประเทศ นายปรีดีก็มีเหตุต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืนเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๕ ในวันเดียวกันนั้นเอง นายปรีดี พนมยงค์ ก็ไต่ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นรัฐสภาได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้เชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอขึ้นครองราชย์ เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องจากยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะและยังมิได้มีการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการถาวร สมาชิกวุฒิสภาอาวุโสสูงสุด ๓ ท่าน

^๑ นิกธ ฉบับประจำวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๕

^๒ ในที่เดียวกัน

^๓ "ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๓๘

(๘ มิถุนายน ๒๔๘๕), หน้า ๔๔

จึงได้เข้ารับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑ ประกอบด้วย พระสุธรรมวิจิตรชัย, พระยานลราชสุวัจน, นายสงวน จุฑะเดียมัย สำหรับผู้ที่ได้รับพิจารณาจากสภาทั้ง ๒ ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคือไปก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้เป็นผู้ลงนามในประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๕^๒ ซึ่งนับเป็นครั้งที่ ๓

การจักคณะรัฐบาลคราวนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ย่อมจะพิจารณาบุคคลที่เป็นฝ่ายเดียวกับตนจึงปรากฏว่า คณะรัฐมนตรีชุดใหม่จึง เป็นบุคคลจากรัฐบาลชุดเก่าเป็นส่วนใหญ่จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็เพียง เล็กน้อย^๓

เนื่องจากกรณีสวรรคตเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชนมาก ดังนั้นหลังจากจักตั้งรัฐบาลได้เพียง ๗ วัน รัฐบาลก็ได้ประกาศแต่งตั้งกรรมการสอบสวนผู้ที่เกี่ยวข้อง (ประกาศวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๘๕) แต่การที่รัฐบาลไม่อาจจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยมาลงโทษได้โดยเร็ว ทำให้รัฐบาลถูกเพ่งเล็งและถูกโจมตีทางหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการโจมตีของพรรคประชาธิปไตย ถึงขนาดว่ามีผู้สงสัยว่าบุคคลบางคนในคณะรัฐบาลรู้เห็นด้วย เหตุนี้จึงมีสมาชิกสภาผู้แทนเสนอให้รัฐบาลพิมพ์ข่าวราชการออกชี้แจงเพื่อให้ประชาชนในต่างจังหวัดได้

^๑ รายงานการประชุมรัฐสภาครั้งที่ ๑ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๕

^๒ "ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย ฉบับพิเศษ เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๔๒ (๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๕), หน้า ๑

^๓ เช่น พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

ทราบข่าวโดยตรงจากรัฐบาล เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งซึ่งกำลังจะมีขึ้น^๑

การโจมตีรัฐบาลทางหน้าหนังสือพิมพ์เป็นผลกระทบกระเทือนสถียรภาพรัฐบาลอย่างหนัก ยิ่งในขณะนั้นอยู่ในระยะการหาเสียงเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ คือ การเลือกตั้งสมาชิกเพิ่มใน ๔๗ จังหวัด จำนวน ๘๒ คน (มาตรา ๕๑ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรหนึ่งแสนคน) รัฐบาลเห็นว่าหากปล่อยให้หนังสือพิมพ์โจมตีรัฐบาลได้อย่างเสรีต่อไปรัฐบาลจะเสียคะแนนนิยม เพราะพรรคประชาธิปไตยเอากรณีสวรรคตเป็นปัญหาสำคัญ และเป็นเครื่องมือในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้^๒ รัฐบาลจึงประกาศภาวะฉุกเฉิน^๓ ต่อจากนั้นรัฐบาลได้อำนาจภาวะฉุกเฉินประกาศเขตเซอร์ชาวนั่งหนังสือพิมพ์ โดยสั่งให้ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และเจ้าของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับเสนอข้อความที่จะโฆษณาให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวของกรมโฆษณาการพิจารณาก่อน และกรมตำรวจก็ได้มีแถลงการณ์ประกาศให้รางวัลแก่ผู้ชี้ชื่อให้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่มีผู้โฆษณาใส่ร้ายรัฐบาล^๔ ส่วนกระทรวงมหาดไทยก็ออกคำสั่งให้ทุกจังหวัดควบคุมมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง นำเรื่องประกาศภาวะฉุกเฉินดังกล่าว เป็นเครื่องมือประหัตประหารในการเลือกตั้ง^๕

^๑ นายธรรมบุญ เทียนเงิน เสนอต่อที่ประชุมรัฐสภา ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๘

^๒ อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม (เล่ม ๔) (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๒๗๖ ..

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๘ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เรื่องภาวะฉุกเฉิน

^๔ สยามนิกร ฉบับประจำวันที ๔ กรกฎาคม ๒๔๘๘

^๕ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที ๕ กรกฎาคม ๒๔๘๘

^๖ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๘ เรื่อง แถลงการณ์ รัฐบาล เรื่องภาวะฉุกเฉิน

หลังจากประกาศภาวะฉุกเฉินแล้วรัฐบาลนายปรีดี ก็ตอบโต้การโจมตีของพรรคประชาธิปัตย์ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมนายเลียง ไชยกาล ในข้อหาเผยแพร่ข่าวอภุศลีใส่ร้ายรัฐบาล คือ ให้อ่านว่านายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตก่อนหน้าที่จะมีการจับกุมนักการเมืองฝ่ายค้านรัฐบาลก็ได้จับกุมหนังสือพิมพ์ผู้เขียนบทความโจมตีรัฐบาลในกรณีสวรรคตคือ นายคำรวิทย์ ปัทมะศิริ ผู้ใช้นามปากกาว่า "ศรเหล็ก" โดยข้อหากบฏในราชอาณาจักร^๑ และจับกุม ร.ท. สัมพันธ์ ชันทรชวณะ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ในข้อหาเป็นกบฏก่อกวนความสงบสุขของประชาชน^๒ ผลปรากฏว่าการประกาศควบคุมหนังสือพิมพ์และการให้สินบนนำจับผู้โฆษณาใส่ร้ายรัฐบาล ทำให้มีผู้ทหาทายอำนาจของรัฐบาลโดยการส่งมิตรสนทนกันไปในวงราชการต่าง ๆ โจมตีและติเตียนการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

ในระยะนี้รัฐบาลกำลังถูกเพ่งเล็งจากประชาชนมาก ความนิยมของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลกำลังลดน้อยลงทุกที ในทางตรงข้ามประชาชนก็กลับไปที่ความสนใจและให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์มากยิ่งขึ้น อาจจะมีสาเหตุที่ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนมากกว่าพรรคฝ่ายรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นพรรครัฐบาลยอมมีฐานะทางการเมืองเหนือกว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้ดังนี้

๑. กรณีสวรรคตเป็นสาเหตุทำให้รัฐบาลนายปรีดีมีวิหมองมาก ประชาชนมีความเห็นว่าเป็นความผิดพลาดอย่างร้ายแรงของรัฐบาล จึงพากันไม่พอใจที่รัฐบาลไม่สามารถจะดำเนินการสอบสวนให้ไต่ผลโดยเร็ว พรรคประชาธิปัตย์จึงฉวยโอกาสใช้ความผิดพลาดของรัฐบาลสร้างคะแนนนิยมในหมู่ประชาชนให้แก่ตนเอง มีผลให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาลเพิ่มขึ้นทุกที ๆ ถึงได้มีผู้แสดงความเห็นไว้ว่า

^๑ นายคำรวิทย์ ปัทมะศิริ ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมในวันพฤหัสบดีที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๕

^๒ พิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๘๕

จังหวัดทางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยในขณะนั้นเป็นจังหวัดที่อยู่ใน
การที่จะดำเนินวิถึทางการเมืองในฐานะของพรรคฝ่ายค้าน เนื่องด้วย
เป็นเวลาที่บ้านเมืองอยู่ในเวลาวิกฤต คือ การสวรรคตของพระมหา-
กษัตริย์อย่างลึกลับ ซึ่งยังไม่รู้นวาสวรรคตด้วยเหตุใด...

๒. พรรคประชาธิปไตยได้พยายามสร้างความนิยมจากประชาชนโดยการ
เปิดปราศรัยหาเสียงในที่สาธารณะต่าง ๆ ซึ่งได้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก
ปัญหาต่าง ๆ ที่พรรคประชาธิปไตยหยิบยกมาอภิปรายล้วนแต่เป็นปัญหาสำคัญที่ประชา
ชนกำลังให้ความสนใจอย่างมากดัง เช่น ปัญหากรณีสวรรคตและการคอร์รัปชันในวง
การรัฐบาล พรรคประชาธิปไตยพยายามชักชวนพรรคต่าง ๆ ของรัฐบาลในการ-
ดำเนินนโยบายบริหารประเทศเท่าที่ผ่านสายตาประชาชนมาแล้ว

๓. นโยบายของพรรคประชาธิปไตยที่พยายามให้ความเป็นกันเองกับ
ประชาชนทำให้ประชาชนพอใจ และอาจกล่าวได้อีกว่าเท่าที่ผ่านมาพรรคประชา
ธิปไตยจักไม่เคยเป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐบาล จึงยังไม่ปรากฏชื่อบรรณกพร่องให้เห็น ซึ่งนับ
เป็นผลดีแก่พรรคประชาธิปไตยเอง อนึ่ง สมาชิกในพรรคหลายคนก็เป็นบุคคลที่มี
ชื่อเสียงในฐานะอดีตนายกรัฐมนตรี อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น นายควง อภัย-
วงศ์ พระยาศรราชพิพัฒน์ มรว. ศักดิ์ทิพย์ ปราโมช เป็นต้น ช่วยสร้างความนิยม
ให้แก่พรรคมากยิ่งขึ้น

๔. การที่รัฐบาลนายปรีดีใช้อำนาจเด็ดขาดเข้าควบคุมความคิดเห็นของ
ประชาชนโดยการตรวจข่าวและเซนส์เซอร์หนังสือพิมพ์ ตลอดจนจับกุมผู้ที่มีความ
เห็นตรงข้ามกับรัฐบาล จับกุมผู้ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล เช่น
บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ และนักการเมืองฝ่ายค้าน เป็นผลให้ประชาชนมีความเห็น

* เกียรติ เรื่องของนายควง, หน้า ๒๓๘

ว่ารัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการวิครอนเสรีภาพของประชาชน ประชาชนยอมเห็นใจพรรคฝ่ายค้านซึ่งถูกรัฐบาลใช้อำนาจข่มขู่เป็นธรรมดา

๕. อาจเป็นผลจากการที่ประชาชนทั่วไปมีความนิยมศรัทธาในตัวนายคอง อภัยวงศ์ และบุคคลบางคนในพรรคประชาธิปัตย์ ดังนั้นเป็นผลให้พรรคประชาธิปัตย์ได้รับประโยชน์จากเรื่องนี้ด้วย ประชาชนยังจกจำความกล้าหาญของ นายคอง อภัยวงศ์ เมื่อครั้งเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ซึ่งเป็นที่เกรงกลัวกันทั้งเมือง นโยบายนำประเทศชาติให้พ้นภัยจากญี่ปุ่นระหว่างสงครามแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารประเทศของ นายคอง อภัยวงศ์ ที่ศันะคติทางการเมืองที่นายคอง แสดงการเล่นการเมืองโดยเคารพต่อหลักประชาธิปัตย์ เช่น การนิรโทษกรรมนักโทษการเมืองซึ่งต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลพิเศษสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงว่า นายคอง ยอมรับความคิดเห็นทางการเมืองของผู้อื่นที่อาจจะมีข้อแตกต่างไปจากตน ประกอบอุปนิสัยที่เปิดเผยและความเป็นกันเองกับทุก ๆ คนช่วยสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้รวมความถึงการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ เมื่อแพ้คะแนนเสียงในสภาเพียง ๒ เสียง แสดงว่านายคองเคารพหลักแห่งระบอบรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด และอาจกล่าวได้อีกว่าการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทั้ง ๒ ครั้งของนายคองอยู่ในระยะเวลาไม่ยืนยาวนัก ขอบกพร่องของรัฐบาลจึงไม่เด่นชัดอันจะก่อให้เกิดเป็นผลเสียแก่รัฐบาล

กำหนดการเลือกตั้งใกล้เข้ามาเท่าไร การปราศรัยหาเสียงไต่คำเนินไปอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น พรรคประชาธิปัตย์ได้เตรียมงานรณรงค์เลือกตั้งอย่างเต็มที่ วิธีการส่งคนของพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้งในต่างจังหวัด พรรคประชาธิปัตย์จะได้ลงนามรับรองคุณสมบัติของผู้สมัครในใบโฆษณาหาเสียง พร้อมกับพิมพ์ล็อกลายเซ็นต์ของนายคองกำกับเป็นการรับรองอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ นายคองได้นำสมา-

* สุภาพบุรุษ ฉบับประจำวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๘๕

ฉีกพรรคประชาธิปไตยคนสำคัญ ๆ และมีฝีปากคม เดินทางออกไปช่วยหาเสียงให้ แก่สมาชิกที่สมัครในต่างจังหวัดอีกด้วย

ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยทำการปราศรัยหาเสียงสนับสนุนจากประชาชน พรรครัฐบาลก็ได้พยายามหาทางสร้าง ความนิยม เช่น ได้มอบหมายให้รัฐมนตรี ในคณะรัฐบาลเดินทางออกไปตรวจราชการในจังหวัดต่าง ๆ จุดมุ่งหมายเบื้องต้น ของการไปตรวจราชการครั้งนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นการไปดูหาที่และสร้างความ นิยมให้แก่พรรครัฐบาลมากกว่า รัฐมนตรีได้แยกย้ายกันไปในแต่ละภาค เช่น พอ. หลวง เชาวศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เดินทางไปยัง จังหวัดทางภาคเหนือ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม เดินทางไปยังจังหวัดภาคใต้ และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เดินทางไปยัง ภาคอีสาน

การที่ประชาชนแสดงการสนับสนุนพรรคประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าใดย่อม เป็นผลเสียแก่พรรครัฐบาลซึ่งอาจทำให้สมาชิกผู้แทนฝ่ายรัฐบาลได้รับเลือกตั้งน้อย ลง พรรครัฐบาลจึงได้ดำเนินการชักชวนและก่อกวนการปราศรัยหาเสียงของ พรรคประชาธิปไตย เช่น ส่งกลุ่มบุคคลไปสร้างความวุ่นวายในขณะที่พรรคประชาธิปไตย ปราศรัยหาเสียง เป็นต้น^๒ นอกจากนี้รัฐบาลได้ใช้อำนาจทางราชการสร้าง ประโยชน์ในการเลือกตั้งให้แก่พรรคฝ่ายรัฐบาลโดยการออกคำสั่งความมากของ กระทรวงมหาดไทยถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดเรื่องให้ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่- บ้าน เพื่อชี้แจงแก่ราษฎรมิให้หลง เชื่อคำโฆษณาหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก^๓ ใจความสำคัญของคำสั่งฉบับนี้สรุปประเด็นสำคัญได้ว่า

^๑ เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๔๘

^๒ สัมภาษณ์ มรว. เสนีย์ ปราโมช, วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๐

^๓ คำสั่งลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๘๕

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคราวนี้ทางการสืบสวนไต่ความ
 วาพรรคประชาชนมีคียบางคนได้ทดลองวางราษฎรให้เข้าใจผิดในรัฐบาล
 รวม ๒ ประการด้วยกัน จึงให้คณะกรรมการจังหวัดผู้เข้มแข็งข้าราชการ
 และสังคมนะกรมการอำเภอให้คนประชุมกันผู้ใหญ่นาน ครูประชาบาล
 ภายในวันที่ ๑ เดือนนี้ ชี้แจงให้ข้าราชการเหล่านั้นทราบโดยชัดเจน
 แล้วให้ประชุมราษฎรในเขตของตนชี้แจงข้อความคำสั่งนี้ให้เสร็จ
 ก่อนวันที่ ๓ เดือนนี้ ทั้งให้กำชับราษฎรอย่าให้หลงเชื่อในคำโฆษณา
 ชวนเชื่อและคำล่อลวงใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้มหาดไทยยังได้ให้ขอ
 ความร่วมมือจากราษฎรให้ช่วยชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ทราบควาผู้ใด
 โฆษณาใส่ร้ายต่อรัฐบาล เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

คำสั่งของกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้เท่ากับเป็นการโจมตีพรรคประชา-
 ธิปไตยโดยตรง และเป็นการทำเสียงสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรครัฐบาลใน
 ทำนองคำสั่งแกมบังคับให้ประชาชนออกเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรครัฐบาล
 ซึ่งปรากฏว่าผู้รับสมัครเลือกตั้งในนามพรรครัฐบาลมีทั้งข้าราชการชั้นชาหลวง
 นายอำเภอ ซึ่งสมัครเข้ารับเลือกตั้งในท้องที่ที่ตนรับราชการอยู่ และแม้จะมีประ-
 กาศสั่งย้ายทางวิหุญกระจายเสียงแต่ก็คงรักษาการในตำแหน่งอยู่ก่อนและรัฐบาล
 ก็ได้พยายามให้ข้าราชการโดยทั่วไปเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งใน
 นามพรรครัฐบาล^๒ เบื้องหลังของคำสั่งควนมากของกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้
 มีสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างมากเพราะจะแสดงให้เห็นว่าฝ่ายรัฐบาลจงใจที่จะใช้อำนาจ
 ในฐานะยังคงเป็นรัฐบาลรักษาการอยู่ แสวงหาผลประโยชน์ในการเลือกตั้ง กล่าว
 คือ คำสั่งนี้ถือเป็น "คำสั่งลับ" แม้แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ
 พอ. หลวง เซวงศักดิ์สงคราม ได้ปฏิเสธไม่ยอมลงนามในคำสั่งนี้ด้วยเห็นว่าเป็นคำสั่ง
 ที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล และพรรคประชาชนมีคีย่อมจะโจมตีในเรื่องนี้อย่างรุนแรงเป็น

^๑ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๘

^๒ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เรื่องเก็บ, หน้า ๓๖๒

ผลเสียหายแก่ชื่อเสียงของพรรครัฐบาล เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ปฏิเสธที่จะลงนามรัฐบาลจึงต้องพยายามหารัฐมนตรีลงนามในคำสั่งนี้ได้ ดังนั้น นายปรีดีจึงได้ออกคำสั่งไปยัง พอ.ทวน วิชัยชิตะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมให้ย้ายมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยมหาดไทยและให้ พอ.ทวน วิชัยชิตะ เป็นผู้ลงนามตามคำสั่งของนายปรีดี เหตุนี้ พอ.ทวน วิชัยชิตะ จึงเป็นผู้ลงนาม ในคำสั่งลับของกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้

ผลที่เกิดขึ้นจากคำสั่งลับของกระทรวงมหาดไทยซึ่งแพร่ไปถึงพรรคประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตยได้ประกาศทันทีว่าจะเปิดการปราศรัยกับประชาชน เพื่อแถลงนโยบาย ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ จะร่วมปราศรัยด้วย นอกจากนี้พรรคประชาธิปไตยยังมีเรื่องที่จะต้องชี้แจงให้ประชาชนทราบว่าพรรคประชาธิปไตยไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล^๑ เพราะรัฐบาลออกคำสั่งบังคับให้ข้าราชการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรครัฐบาล พรรคประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องแถลงให้ประชาชนทราบข้อเท็จจริงทั้งหมด โดยกำหนดจะเปิดการปราศรัยครั้งยิ่งใหญ่ในจังหวัดพระนครนำโดยนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรค ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๘๕

ปรากฏว่าการปราศรัยครั้งนี้รัฐบาล^{ถูก}โจมตีเรื่อง "คำสั่งโบว์ดำ" อย่างรุนแรง และขณะทำการปราศรัยก็ได้มีการก่อกวนจากพรรคสหชีพอยู่ตลอดเวลา เช่นมีบุคคลถืออาวุธข่มขู่ประชาชนและผู้อภิปราย^๒ แต่พรรคประชาธิปไตยก็สามารถเรียกร้องให้ประชาชนร่วมฟังจนแน่นขนัดตามอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งในเวลาเดียวกันนั้นพรรคสหชีพก็ได้เปิดการปราศรัยขึ้นบริเวณเสาชิงช้า แต่ไม่ได้

^๑ นายสุวิชช พันธเศรษฐ์ สส. เชียงใหม่ ได้แสดงความรู้สึกไว้ว่า "ตั้งแต่ได้เห็นแสงของประชาธิปไตยแล้ว นี่แหละเป็นครั้งแรกที่กระทบกระเทือนใจเป็นอย่างมาก การกระทำเช่นนี้ไม่มีประเทศใดเขาทำกันเลย" จากศรีกรุงฉบับประจำวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๕

^๒ สัมภาษณ์, มรว. เสนีย์ ปราโมช วันจันทร์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๐

รับความสนใจจากประชาชนเท่าที่ควร^๑

การเลือกตั้งตามบทเฉพาะกาลรวม ๑๔ จังหวัด ในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นการชิงชัยระหว่างพรรคการเมืองอย่างแท้จริง คือ ฝ่ายรัฐบาล ๒ พรรค คือ พรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญฝ่ายหนึ่ง กับฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์อีกฝ่ายหนึ่ง ผลของการเลือกตั้งเป็นไปตามแผนของพรรครัฐบาล การโฆษณาหาเสียงทางสมาชิกฝ่ายพรรครัฐบาลในต่างจังหวัดได้ผลมากกว่าพรรคประชาธิปัตย์ ดังนั้นสมาชิกพรรครัฐบาลได้รับเลือกเข้าสู่สภามากกว่าสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาธิปัตย์ประสบชัยชนะอย่างงดงามก็เพียงในเขตกรุงเทพและธนบุรี ในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันออกเสียงสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์หลายคนถูกค้นบ้าน เช่น มรว.กิติภูมิ ปราโมช นายสอ เสถบุตร นายฟอง สิทธิธรรม และก่อนหน้าวันเลือกตั้งวันเดียว ดร.โชติ คุ้มพันธ์ ถูกจับกุมในข้อหาโฆษณาใส่ร้ายรัฐบาล แต่ได้รับการประกันตัวออกไปเพื่อรับเลือกตั้ง ดังนั้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคประชาธิปัตย์จึงถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ และจากการเลือกตั้งครั้งนี้เช่นกัน นายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ ช่างนาวาสวัสดิ์ ได้รับเลือกตั้งเป็น สส.จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^๒ ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนส่วนใหญ่ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็น สส.พรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญ แม้ว่าสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จะได้รับเลือกเข้ามาเป็นจำนวนถึง ๔๐ คนเศษ แต่ก็ยังเป็นเสียงข้างน้อย เพราะในพฤษภาก็เป็นสมาชิกพรรครัฐบาลทั้งหมด เหตุนี้ นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เรื่องเดิม, หน้า ๓๖๓

^๓ นายปรีดี พนมยงค์ ชี้แจงว่า ตนไม่ได้สังกัดพรรคใดแต่สมัครรับเลือกตั้งอย่างเป็นอิสระ จากสุภาพบุรุษฉบับประจำวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๕

รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป

ในช่วงเวลานี้เองรัฐบาลนายปรีดีได้มอบหมายให้นายควงร่วมเดินทางไปกับคณะผู้แทนของรัฐบาลไทยไปเจรจาเกี่ยวกับกรณีพิพาทเรื่องชายแดนกับฝรั่งเศส ต่อองค์การสหประชาชาติ รัฐบาลอ้างว่านายควงทราบความเป็นไปเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนทั้ง ๔ เป็นอย่างดี แม้ว่าในชั้นแรกรัฐบาลมีความตั้งใจที่จะให้สมาชิกพรรคฝ่ายค้านคนใดคนหนึ่งก็ได้เป็นผู้ร่วมคณะกรรมการชุดนี้^๒ ดังนั้นในขณะที่รัฐบาลนายปรีดีต้องเผชิญปัญหาต่างๆอันเป็นเหตุให้นายปรีดีตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งหลังจากบริหารประเทศมาได้ประมาณ ๒ เดือนเศษเท่านั้น นายควงก็ยังประกอบภาระกิจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลอยู่ในต่างประเทศ

อาจกล่าวได้ว่าจังหวัดพะเยาเกี่ยวพันกันเองสมาชิกสภาผู้แทนพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญก็มีโอกาสสนับสนุนให้พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ หัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมั่นใจว่าจะเป็นผู้คนที่สามารถจะทำหน้าที่ได้ดีแม้จะมีพรรคประชาธิปไตยเป็นฝ่ายค้านอยู่ก็ตาม เหตุนี้ในการพิจารณาชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่พลเรือตรีถวัลย์จึงขาดคู่แข่งคนสำคัญจากพรรคประชาธิปไตยคือนายควงนั่นเอง และจากมติของสมาชิกพรรคสภาและสภาผู้แทนพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๘

บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์
การจัดรัฐบาลชุดใหม่นี้ เมื่อพิจารณาแล้วอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเพียงการ

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๑๓/๒๔๘๘ วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๘๘
^๒ คณะผู้แทนประกอบด้วย พระองค์เจ้าวรรมนไวยทยากร วรวรรม หัวหน้าคณะ
 นายควง อภัยวงศ์ รองหัวหน้า หลวงพิสุทธอรชรยุพธ มจ.ศุภสวัสดิ์ สวัสดิ์วิวัฒน์
 หลวงศิษฏการภักดี.

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๑/๑๖ ปีกที่ ๘ เรื่องแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี
 นายปรีดี พนมยงค์ลาออกในวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

^๔ นายควง อภัยวงศ์ เดินทางไปเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๔๘๘ อ้างในบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ,
เรื่องเดิม, หน้า ๓๖๕.

ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีชุดเดิมของรัฐบาลนายปรีดีจึง เท่ากับว่าพลเรือตรีถวัลย์เข้ามา
สวมตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐบาลใหม่ซึ่งเป็นบุคคลจากรัฐบาลชุดเก่า นอกจากนั้นยังมี
มีการตกลงแบ่งสรรตำแหน่งรัฐมนตรีระหว่างพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญ ว่า
พรรคใดควรรับผิดชอบกระทรวงใด^๑

รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ยึดนโยบายเดิมของนายปรีดี
แม้แต่การวางตำแหน่งนโยบายของคณะรัฐบาลใหม่ก็เทียบเคียงจากตำแหน่งนโยบาย
ของรัฐบาล นายปรีดี^๒ (ซึ่งแถลงเมื่อ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๘๕) ซึ่งพลเรือตรีถวัลย์ ก็
ได้เปิดเผยว่า รัฐบาลชุดนี้จะดำเนินนโยบายภายในและภายนอกประเทศตาม
นโยบายของรัฐบาลนายปรีดี^๓

พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้นำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบาย
ต่อสภาเพื่อขอความไว้วางใจเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๕ ในการแถลง
นโยบายครั้งนี้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้อภิปรายโจมตีนโยบายของรัฐบาล และ
โจมตีรัฐมนตรีบางคน เช่น นายสุวิชัย พันธุ์เกษมสุ ได้ให้เหตุผลที่ไม่พอใจคณะ
รัฐมนตรีว่า "รัฐบาลหลวงชำรง เป็นรัฐบาลชุดเก่ามากกว่าจะเป็นรัฐบาลใหม่อย่าง
แท้จริง" แม้จะมีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อีกหลายคนอภิปรายโจมตีรัฐบาล แต่
รัฐบาลก็เป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียงได้รับความไว้วางใจในวันนั้นเอง โดยชนะคะแนน
เสียง ๑๔๓ : ๔๕ แสดงให้เห็นว่าสภาสนับสนุนรัฐบาลอย่างแท้จริงติดกับรัฐบาล

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๐/๒๔๘๐ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ที่ ๑/๒๔๘๕ (เช้า) ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๕
เรื่องนโยบาย

^๓ หนังสือพิมพ์สยามนิกร วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๕

^๔ การประชุมครั้งนี้ (๒๖ สิงหาคม ๒๔๘๕) นายปรีดี พนมยงค์ ได้ไปร่วมประชุม
ด้วยในฐานะ "อิสระประเภท ๒" ณ กรุงลอนดอน วันที่ ๒๕/๘

^๕ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๕๖, หน้า ๓

นายกวาง อภัยวงศ์ ครั้งที่ ๒ ซึ่งต้องใช้เวลาแถลงนโยบายถึง ๒ วัน จึงได้รับความไว้วางใจจากสภา และนับตั้งแต่วันที่รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ บริหารประเทศ พรรคประชาธิปไตยก็พยายามสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถามงานรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา กระทู้ที่สำคัญ ๆ ได้แก่กระทู้ถามเรื่องความล่าช้าของการสอบสวนกรณีสวรรคต กระทู้ถามเรื่องตำรวจไม่มีสมรรถภาพในการปราบโจรผู้ร้าย และกระทู้ถามเรื่องเงินที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยืมไปจากองค์การสรรพอาหาร เป็นต้น^๑

การเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปไตย

รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เข้าบริหารประเทศในครั้งนี้นำปรากฏว่ารัฐบาลต้องประสบปัญหาเฉพาะหน้าหลายประการ อันจะนำไปสู่การ — เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปไตย ดังจะพิจารณาได้ดังนี้

๑. ปัญหากรณีสวรรคต ปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญที่สุดซึ่งสืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุกเกา รัฐบาลไม่สามารถจะคลี่คลายให้ประชาชนหายข้องใจและยังมีพฤติการณ์ชวนให้ประชาชนสงสัยว่านักการเมืองบางคนในคณะรัฐบาลพัวพันกับการสวรรคตของรัชการที่ ๘ และเมื่อรัฐบาลทำการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์และจับกุมนักหนังสือพิมพ์ที่โจมตีรัฐบาล ทำให้กรณีสวรรคตมีเงื่อนงำยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากประชาชนเพิ่มขึ้นด้วย^๒

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๑๐/๒๔๘๐ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๘๐ เรื่องส่งกระทู้ถามต่าง ๆ ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องรับไปเตรียมการตอบ

^๒ สามน กฤษณะ (ผู้รวบรวม), สส. ศักดิ์ถุฑู (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ไม่ปรากฏ พ.ศ. ที่พิมพ์), หน้า ๗๓

เมื่อเห็นว่าอธิบดีตำรวจคนเก่าไม่สามารถดำเนินการสอบสวนให้ได้ผลเท่าที่ควร พลเรือตรีถวัลย์ จึง เปลี่ยนตัวอธิบดีตำรวจเสียใหม่โดยแต่งตั้งให้ พลตำรวจเอกพระพิจารณพลกิจ เข้าดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้เพื่อสภาพพจน์ของการดำเนินการสอบสวนจะได้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันนั้นพรรคประชาธิปไตยก็พยายามโจมตีรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา เป็นต้นว่า นายควง อภัยวงศ์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "ท่านนายกฯ ารง เป็นผู้บังคับบัญชากระทรวงวังต้อง รับผิดชอบกรณีสวรรคต" การที่ รัฐบาลไม่สามารถคลี่คลายกรณีสวรรคตให้แน่ชัดในเวลารวดเร็ว เป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมกับพรรคฝ่ายค้านที่ว่ารัฐบาลไม่ได้ลงมือทำการเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะพรรคประชาธิปไตยดำเนินนโยบายที่จะใช้กรณีสวรรคตสร้างคะแนนนิยมจากประชาชน และกระตุ้นให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในคณะรัฐบาล

กรณีสวรรคตเป็นประเด็นหนึ่งที่พรรคประชาธิปไตยนำมาเป็นจุดติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อไม่ไว้วางใจรัฐบาล

๒. ปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจของประเทศ อาจกล่าวได้ดังนี้ คือ

๑. ปัญหาเงินเฟ้อ เนื่องจากราคาสินค้าในท้องตลาดมีอัตราสูงขึ้นตลอดเวลา เพราะค่าของเงินตกต่ำเป็นผลให้เกิดการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนยารักษาโรค แม้ว่าก่อนหน้ารัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ จะได้มีการแก้ไขภาวะเงินเฟ้อมาบ้างแล้ว คือสมัยรัฐบาลนายควงครั้งที่ ๑ ซึ่งรัฐบาลได้อนุญาตให้เปิดสถานภาษีในชั่วคราวเพื่อให้เกิดเงินหมุนเวียน และรัฐบาลได้ประกาศเรียกเก็บธนบัตรใบละ ๑ พันบาทคืนคลัง ภาวะเงินเฟ้อก็ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ประกอบกับสนธิสัญญาสมบูรณแบบที่ไทยไต่ลงนามกับอังกฤษทำให้ไทยไม่สามารถส่งสินค้าออกที่สำคัญของ

* ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๔๘๐

ไทยเช่น ถิ่นบุก ขวาง ไม้สัก ออกไปจำหน่ายนอกประเทศ ทำให้ไทยไม่มีเงินทุนต่างประเทศสำหรับซื้อสินค้าหมุนเวียนเข้ามาบรรเทาความขาดแคลนสินค้าบางอย่างในประเทศ และเนื่องจากการคมนาคมทั้งภายในและภายนอกประเทศต้องประสบกับความไม่สะดวกนานาประการ เฉพาะอย่างยิ่งการเดินเรือทะเลที่คงหยุดชะงักเกือบสิ้นเชิงด้วยการปฏิบัติการทางการทหารของประเทศพันธมิตร จึงเป็นผลให้ประเทศไทยต้องประสบกับความขาดแคลนสินค้าที่ไม่อาจผลิตภายในประเทศได้เพียงพอแก่ความต้องการที่จะใช้

๒. การขาดแคลนข้าว เนื่องจากสัญญาสมบูรณแบบที่ไทยกับอังกฤษมีข้อหนึ่งระบุไว้มีใจความว่า ประเทศไทยจะต้องส่งข้าวให้กับอังกฤษเป็นปริมาณ ๑.๕ ล้านตัน โดยไม่คิดมูลค่าในระยะแรก ๆ และคิดมูลค่าให้บ้างในคอนหลัง ดังนั้นการส่งข้าวไทยออกในปีหลังสงครามจึงอยู่ในความควบคุมของประเทศไทยสัมพันธมิตร และเนื่องจากตลาดต่างประเทศต้องการข้าวเป็นจำนวนมากและมีราคาสูง จึงเกิดการลักลอบส่งข้าวออกนอกประเทศ ถึงรายงานประจำปีของธนาคารแห่งประเทศไทยบันทึกไว้ว่า การลักลอบส่งข้าวมีปริมาณถึงครึ่งของปริมาณข้าวที่ส่งออกโดยถูกต้องตามกฎหมาย^๑ เป็นเหตุให้ปริมาณข้าวหมุนเวียนภายในประเทศมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ในขณะที่เกี่ยวกันพ่อค้าคนกลางฉวยโอกาสกักตุนข้าวเอากำไรจึงเป็นผลทำให้เกิดการขาดแคลนข้าวหนักยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าความขาดสมรรถภาพของรัฐบาลและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของคนบางกลุ่มทำให้เกิดความเสื่อมเสียในเรื่องการควบคุมสินค้าส่งออก^๒ ซึ่งนายกรัฐมนตรีเองก็มีความหนักใจเรื่องนี้มากเพราะเกรงจะเป็นสาเหตุของการ

^๑ ธนาคารแห่งประเทศไทย "ที่ระลึกวันครบรอบยี่สิบปี ๒๕๐๕", หน้า ๓๕

^๒ พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๕ ว่า "ของแพงเพราะมีนักการเมืองไปยุ่งกับพ่อค้า"

ปลุกปั้นต่าง ๆ ทางการเมือง^๑

เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคและช่วยเหลือ
 ภาครัฐให้ต่ำลง นายทอง เปลว ชลภูมิ ได้เสนอให้รัฐบาลจัดองค์การขึ้นเพื่อ
 แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเฉพาะหน้า องค์การนี้มีชื่อว่า "องค์การสรรพอาหาร" เป็น
 เสมือนองค์การที่ช่วยเหลือประชาชนจำหน่ายแจกสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพ
 ของประชาชนให้มีราคาพอสมควร^๒ กล่าวคือเป็นการช่วยเหลือราษฎรในขณะ
 ขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคและกำการจัดตั้งองค์การสรรพอาหารครั้งนี้รัฐบาลต้อง
 การแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือบรรเทา
 ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเต็มความสามารถ คณะรัฐมนตรีพิจารณาขอ-
 เสนอของนายทอง เปลว ชลภูมิแล้วได้อนุมัติให้จัดตั้งได้โดยกระทรวงการคลังจะตั้ง
 เงินไว้เพื่อการนี้ในชั้นแรกจำนวน ๕๐ ล้านบาท องค์การนี้สังกัดโดยตรงกับ
 สำนักนายกรัฐมนตรี^๓ องค์การสรรพอาหารจึงเปรียบเหมือนกับองค์การสินค้า
 อิสระซึ่งมีนายทอง เปลว ชลภูมิ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ ดำเนินการจัดหาสินค้า
 นานาชนิดนำมาจำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูก

ตามรูปการแล้วการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีนี้มีที่ท้าวว่าจะอำนวยความสะดวก
 ประโยชน์ให้แก่รัฐบาลอย่างมาก แต่เนื่องจากรัฐบาลไม่มีอำนาจบีบบังคับพ่อค้า
 คนกลางผู้ซื้อขายสินค้าต่าง ๆ ได้ สินค้าขององค์การสรรพอาหารจึงมีจำนวนน้อย

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๐/๒๔๘๘ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๘
 เรื่องขายข้าวสารบัตรซื้อข้าวสารบริโภคสำหรับประชาชน

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๐/๒๔๘๘ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๘
 เรื่ององค์การสรรพอาหาร

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๖/๒๔๘๘ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐
 เรื่ององค์การสรรพอาหาร

^๔ นายทอง เปลว ชลภูมิกล่าวว่า "องค์การสรรพอาหาร เป็นวิธีการของโซเวียต" อ้างใน
 รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๐/๒๔๘๘ วันที่ ๒๖ พย. ๒๔๘๘ เรื่ององค์การสรรพอาหาร

ไม่พอกับความต้องการ รัฐบาลต้องอาศัยการจัดเจ้าหน้าที่ออกไปซื้อและจำหน่าย
สินค้าแข่งกับพ่อค้าและมอบหมายให้ สส. ช่วยหาสินค้ามาป้อนองค์การสรรพอาหารด้วย
ปรากฏว่า สส. สหชีพหลายคนนำเงินที่องค์การจ่ายล่วงหน้าไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว
มากกว่าจะจัดซื้อสินค้ามาให้องค์การสรรพอาหาร กิจกรรมขององค์การสรรพอาหาร
ดำเนินไปได้ไม่นานก็ต้องล้มเลิกไป เมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐^๑ เนื่องจากการ
บริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการควบคุมอย่างใกล้ชิด การคอร์รัปชันโดย
วิธีต่าง ๆ ในองค์การสรรพอาหารเป็นผลให้องค์การขาดทุนและไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์
ประสงค์ที่วางไว้ รัฐบาลต้องสูญเงินไปเป็นจำนวนไม่น้อยแม้จะอ้างว่าเพื่อลดค่า
ครองชีพประชาชน แต่กระนั้นพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังโจมตีได้ว่ารัฐบาลได้ใช้จ่ายเงิน
ของรัฐโดยผลการ ละเมิดกฎหมาย เพราะมิได้รวมอยู่ในงบประมาณแผ่นดินที่รัฐ-
สภาเห็นชอบด้วยแล้ว พลเรือตรีวัลย์เองก็ได้แสดงความเห็นว่า "รัฐบาลนี้จะอยู่
หรือไปก็เพราะสรรพอาหาร"

ปัญหาทางบ้านเศรษฐกิจที่รัฐบาลต่างประสบอยู่นั้น พลเรือตรีวัลย์ กล่าว
ค้นเหตุแห่งความยุ่งยากสืบเนื่องมาจากรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ (รัฐบาล
นายควง อภัยวงศ์ ครั้งที่ ๑ - ผู้เขียน) ดังกล่าวไว้ว่า

สมัยจอมพลได้สร้างเส้นเลือดไว้อย่างดี ถูกทั้งถนัดหมด... เราจะไม่
ประสมกับราคาเนื้อสัตว์ที่มันแพงอย่างหุ่ยอเทียบเท่าขณะนี้ เพราะอะไร
เพราะสมัยนายควงกรากถอนพลังงานของจอมพลทั้งหมด ปล่อยให้
เลยให้กูร เศรษฐกิจภายในหลุคมือ ... เมื่อเส้นเลือดเส้นใหญ่ขาด
แล้วจะหล่อเลี้ยงร่างกายให้สมบูรณ์ได้อย่างไร ผมยังคิดถึงงานของ
จอมพลสร้างไว้มาก ๆ^๒

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๑๑/๒๕๕๐ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐
เรื่องยุบเลิกองค์การสรรพอาหาร

^๒ ไทยราษฎร์ ฉบับประจำวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๐

การกล่าวของพลเรือตรีถวัลย์ เช่นนี้ ก็คือการโจมตีรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ชุกที่ ๑ ว่าได้สร้างปัญหาทางเศรษฐกิจไว้มากจนยากแก่การแก้ไข แต่กลับมาโจมตีรัฐบาลที่ควรรับภาระสืบต่อมา อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการกล่าวตอบโต้การโจมตีของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งกำลังรุกรัฐบาลอย่างหนักทั้งในสภาและการให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์นั่นเอง

เกี่ยวกับปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจนี้ พรรคประชาธิปัตย์ได้นำไปเป็นวัตถุดิบเปิดอภิปรายเพื่อไม่ไว้วางใจรัฐบาล หัวข้อหนึ่ง เพราะมีความเห็นว่า การปฏิบัติของรัฐบาลทางด้านการเงินการคลังล้มเหลว

๓. การคอร์รัปชันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

กล่าวคือได้มีสมาชิกสภาผู้แทนบางคนกระทำการมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ให้แก่ตนเอง กวดยในระบอบนั้นเป็นระยะหลังสงครามเกิดการขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพของประชาชนชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลจึงได้เจรจาขอความช่วยเหลือไปยังต่างประเทศ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือโดยจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรมาให้ เช่น จอบ เสียม โดยขายให้ราคาถูกรวมทั้งเสื้อผ้าและสิ่งของบางอย่าง รัฐบาลได้ตั้งองค์การ อ.จ.ส. เพื่อจัดหาสิ่งของที่ขาดแคลนมาใช้ รัฐบาลได้มอบหมายให้สมาชิกสภาที่สังกัดพรรครัฐบาลได้รับอภิสิทธิ์พิเศษรับ จอบ เสียม เสื้อผ้า ไปจำหน่ายจ่ายแจกแก่ประชาชนในภูมิลำเนาของตนตามควรแก่กรณี คือ ทั้งจำหน่ายในราคาถูกหรือแจกให้เปล่า ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลประการหนึ่ง และเป็นการสร้างคะแนนนิยมจากประชาชนให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนพรรครัฐบาลอีกประการหนึ่ง แต่การกลับปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนเบิกลีงของไปจากโถงของ อ.จ.ส. ไปแล้ว กลับไปขายต่อให้กับพ่อค้าในราคาถูกพอสมควร และนำเงินที่ได้ไปใช้ประโยชน์

๑ สามน กฤษณะ, สส. คึกฤทธิ์, หน้า ๑๑๔

ส่วนตัว เป็นผลให้เกษตรกรยังคงต้องซื้อเครื่องมือการเกษตรต่อจากพ่อค้าอีกชั้นหนึ่ง ราคาจึงมิได้อยู่ในอัตราที่รัฐบาลกำหนดไว้ เพราะพ่อค้าผู้รับซื้อไว้จาก สส.ยอมเพิ่มราคากำไรเข้าไปในสินค้านั้นด้วย หนังสือพิมพ์พากย์วิจารณ์ครึกโครมว่า ผู้แทนราษฎรชุดนี้บางคน "กินจอบ กินเสียม กินทราย กินถนน"^๑

ในอีกกรณีหนึ่งคือ เกี่ยวกับการเรียกเก็บธนบัตรเก่าจากประชาชนเนื่องจากสงครามทำให้มีธนบัตรหลายประเภทหมุนเวียนอยู่ในประเทศ รัฐบาลจึงต้องการปรับมาตรฐานธนบัตรเสียใหม่โดยการรับแลกธนบัตรจากประชาชนสมาชิกสภาพรรค รัฐบาลจึงขอสิทธิในการนำธนบัตรจากคลังไปรับแลกธนบัตรเก่าจากราษฎร ผลปรากฏว่าธนบัตรเก่าที่รัฐบาลเรียกเก็บคืนก็ไม่ได้ธนบัตรใหม่ที่มอบให้สมาชิกสภาฝ่ายรัฐบาลไปก็สูญ เพราะผู้แทนนำเงินไปแลกแล้วไม่ส่งคืนเข้าคลัง การกระทำต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเหตุให้สภาผู้แทนราษฎรถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ถึงกับมีผู้แสดงความคิดเห็นว่า ควรยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียเพราะประชาชนไม่พอใจสถานการณ์มาก^๒

๔. ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศ

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่แร้นแค้นหลังสงครามประชาชนบางกลุ่มเกิดความอหิวาต์เคื้อคร้อแค้นสาหัส ทำให้มีโจรผู้ร้ายชุกชุมมากขึ้นทั่วไปทั้งในกรุงและต่างจังหวัด^๓ โดยเฉพาะในต่างจังหวัดโจรบางก๊กมีจำนวนพรรคพวกมากถึงกับมีขนาดเป็นกองทัพย่อย ๆ และอาวุธพร้อม ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้อธิบดีกรมตำรวจ

^๑ คร. เอกชเรศ อมตะชีวิตนักการเมืองไทย นายควง อภัยวงศ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์มั่นคงสาส์น, ๒๕๑๑), หน้า ๒๐๘

^๒ ชุนนิตรันครชัย ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ฉบับประจำวันที ๑๑ มีนาคม ๒๔๘๐

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๔ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๔ เรื่องรายงานรัฐมนตรี เตียง ศิริจันทร์

ต้องเร่งดำเนินนโยบายปราบปรามอย่างเด็ดขาด แต่ก็ดูเหมือนจะเหลือมือ^๑ โจร
 ใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลและมีพฤติการณ์สร้างความหวาดกลัวให้ราษฎรในหลายจังหวัด
 ทางภาคกลางคือ โจรบ้านกอไผ่ในเขตจังหวัดราชบุรี สมุทรสงคราม กองโจรนี้มี
 ดินฐานอยู่ ณ บ้านกอไผ่ อันเป็นเขตแดนติดต่อกับอำเภอกาแพงกับอำเภอ
 อัมพวา^๒ โจรบ้านกอไผ่มีอิทธิพลส่องลุ่มพรรคพวกอยู่เป็นจำนวนมาก มีอาวุธทันสมัย
 ไว้ใช้ในการปล้นสดมภ์ราษฎรในเขตนั้นและท้องที่ใกล้เคียง โดยไม่เกรงกลัว
 เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในการปราบปรามกรมตำรวจต้องระดมกำลังตำรวจนับจำนวนร้อย
 คนจากหลายจังหวัด คือ นครปฐม, ราชบุรี, เพชรบุรี, กาญจนบุรี, สมุทรสาคร,
 สมุทรสงคราม และตำรวจสันติบาลสมทบด้วย^๓ ซึ่งปรากฏว่าโจรบ้านกอไผ่ได้วาง
 แผนการเตรียมอาวุธและจัดสถานที่พร้อมกำลังคนไว้ต่อต้านการจับกุมของเจ้าหน้าที่
 อย่างแข็งขัน การปราบปรามโจรครั้งนี้เพียงถักเคียวกรมตำรวจก็ต้องใช้ความพยายาม
 อย่างยิ่งยวด และถือเป็นเรื่องความชอบของบรรดานายตำรวจที่ปราบปรามโจรกก
 นี้จึงมีการพิจารณาขึ้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษเมื่อการปราบปรามได้เสร็จสิ้นลงแล้ว
 การที่มีโจรกกใหญ่ถึงขนาดโจรบ้านกอไผ่นับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นสภาพความวุ่นวาย
 ของสังคมในขณะนั้นได้ และในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 บ้านเมืองว่าต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศอย่างหนัก

นอกจากโจรบ้านกอไผ่จะเป็นกลุ่มโจรที่ยิ่งใหญ่ในภาคกลางแล้วทางภาค

^๑ พลเรือตรีสังวรบุททกิจ เรื่อง เภิม, หน้า ๑๕๓

^๒ ไทยราษฎร ฉบับประจำวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๐

^๓ นายตำรวจชั้นสัญญาบัตร ๓๓ นาย จานายสิบ นายสิบพลตำรวจ ๓๖๐ นาย และ
 ข้าราชการฝ่ายจังหวัดและอำเภอจำนวน ๖๐ คน ที่มารายงานการประชุม กรม.
 ที่ ๑๐๑/๒๔๕๐ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๔๕๐ เรื่องขออนุมัติเพิ่มเงินเดือนเพื่อเลื่อน
 ชั้นในกรณีพิเศษ(ปราบโจรบ้านกอไผ่)

ไต้ก็มีโจรสลัดคะรุเตาทำการปล้นสมภรรยาอยู่เสมอ ๆ ราษฎรที่มีถิ่นฐานอยู่ใน
ในท้องที่ที่โจรสลัดมีอิทธิพลและก่อกวนพากันหวาดกลัวจนไม่เป็นอันประกอบอาชีพ
ทำมาหากิน

๕. ความแตกแยกภายในของนักรบเมืองฝ่ายรัฐบาล

ในขณะที่รัฐบาลประสบปัญหาหนักทุกด้านจนเหลือกำลังจะแก้ไขรัฐบาลยัง
เกิดปัญหาเพิ่มขึ้นอีกคือ ความแตกร้าวในหมู่สมาชิกสภาพรรคฝ่ายรัฐบาลถึงกับ สส.
ผู้หนึ่งซึ่ง เคยสังกัดพรรคสหชีพ นายกว้าง ทองทวี ได้ส่งสัยพฤติการณ์ของนายวิลาศ
โอสถานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับเรื่องการบริหารราชการและ
ดำเนินนโยบายเรื่องข้าวไม่สุจริต นายกว้าง ทองทวีได้เตรียมเสนอญัตติเปิด
อภิปรายไม่ไว้วางใจ นายวิลาศ โอสถานนท์ โดยชักชวน สส.พรรคประชาธิปัตย์
ให้รวมลงนามรับรองญัตติด้วย ขณะที่นายกว้าง ทองทวี กำลังเจรจาหาสมาชิก-
สภาสนับสนุนญัตติของตนเพื่อจะ เสนอญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีวิลาศ
โอสถานนท์ ได้แถลงข่าวโต้ตอบว่า ยินดีที่จะให้มีการ เปิดอภิปราย เพื่อพิสูจน์ตัวเอง
จะไม่ลาออกจากตำแหน่งก่อนอย่างแน่นอน เมื่อสมาชิกในพรรคสหชีพแสดงความไม่
ไว้วางใจรัฐบาลอันประกอบด้วยพรรคของตนเอง พรรคประชาธิปัตย์ยอมสั่ง เกิด
เห็นความแตกร้าวนี้ไต้จึงส่งวนท่าที่คอยสั่ง เกิดการณอยู่และมีผู้ได้รวมลงนามรับรอง
ญัตติของนายกว้าง ทองทวี ด้วย ในที่สุดพรรคประชาธิปัตย์ก็เปิดประชุมเพื่อขอ-
ความเห็นเกี่ยวกับญัตติของนายกว้าง ทองทวี มรว. เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้า
พรรคได้จัดให้มีการประชุมโดยทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมเพราะนายควงยัง
ไม่กลับจากการไปเป็นตัวแทนเจรจาปัญหาอินโดจีนที่สหรัฐอเมริกา มรว. เสนีย์
ปราโมช ได้พยายามเจรจาขอรองให้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ที่รวมลงนามไปบ้าง

๑ สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร ๒๔๙๐ (พระนคร : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๕), หน้า ๘๒

แล้วบางคน เป็นการลงนามตามความเห็นส่วนตัวไม่ใช่ตามมติของพรรค

หลังจากพรรคประชาธิปัตย์ได้ปรึกษากันเป็นการภายในเรียบร้อยแล้ว มรว. เสนีย์ ปราโมช ได้แถลงข่าวว่า การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ นายวิลาศ ไสตานนท์ แต่ผู้เดิยวั้นเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะนายวิลาศ ไสตานนท์ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลควรจะต้องรับผิดชอบทั้งคณะ ดังนั้นหากจะมีการเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลก็ควรจะเป็นการไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ แต่พรรคประชาธิปัตย์ต้องการให้เวลารัฐบาลชั่วระยะหนึ่งก่อนเพื่อรัฐบาลจะได้พิจารณาปรับปรุงคณะรัฐมนตรี^๑ อนึ่งเกี่ยวกับเบื้องหลังของสาเหตุความแตกร้างของสมาชิก พรรครัฐบาลนั้นเป็นผลมาจาก ได้มีการขัดผลประโยชน์บางประการระหว่างสมาชิก กิ่งหลวงสังวรยุทธกิจบันทึกไว้ว่า

พรรคแนวรัฐและพรรคสหชีพเริ่มราวฉานกัน ที่เรียกว่าพวกเดียวกันแย่งกันกินขึ้นในเรื่องกิจการโรงงานยาสูบและ เศรษฐกิจอื่น ๆ ของรัฐบาล เล่นกันจนจะเกิดเผาโรงงานยาสูบ^๒

เรื่องนี้ทำให้รัฐบาลเสียชื่อเป็นอย่างมาก ความแตกแยกในหมู่สมาชิก ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันไป แต่นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ก็ได้พยายามปฏิบัติเสขชาวนี้^๓

ขณะที่รัฐบาลนายกรัฐมนตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ประสบปัญหาหนักทางสภาเกี่ยวกับความแตกแยกของสมาชิกสภาฝ่ายรัฐบาล ขณะนั้นนายปรีดีผู้มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังสมาชิกสภาพรรครัฐบาลได้เดินทางไปต่างประเทศ ความคำเชื่อเชื่องของ ประเทศพันธมิตร (อเมริกา - อังกฤษ และฝรั่งเศส) ในฐานะแขกผู้มีเกียรติของ

^๑ สยามนิกร ฉบับประจำวันที ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๘

^๒ หลวงสังวรยุทธกิจ เรื่องเกม, หน้า ๑๕๖

^๓ สยามนิกร ฉบับประจำวันที ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๘

^๔ นายปรีดี พนมยงค์เดินทางไปเมื่อ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๘

พันธมิตร เพื่อกระชับความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน สภาพทางการเมืองภายในขณะ
นั้นจึงมีความวุ่นวายจนรัฐบาลต้องประสพมรสุมทางการเมืองอย่างหนักควบคู่ไปกับ
ปัญหาทาง ๆ ของประเทศ^๑ และแม้ว่ารัฐบาลจะปฏิเสธการแตกแยกในหมู่สมาชิก
สภาพรรครัฐบาล แต่สิ่งที่พิสูจน์ความจริงในเรื่องนี้คือได้มีสมาชิกพรรครัฐบาลลา
ออกจากพรรคเช่น นายกว้าง ทองทวี นายจรูญ สืบแสง และการแตกร้างภายใน
พรรครัฐบาลนี้เอง ทำให้รัฐบาลเริ่มแพะแ่นเสียงของฝ่ายค้านในสภา^๒ คือแพ
โหวตว่าง พรบ. ๒ ฉบับ ได้แก่พระราชบัญญัติยุบเลิกสภาจังหวัดของนายรังสฤษดิ์
เชาวนะศิริ (พระนคร) พรบ. ฉบับนี้ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วเห็นพ้องด้วยและ
นายกรัฐมนตรีได้ลงนามรับรอง แสดงว่ารัฐบาลเห็นด้วยกับพระราชบัญญัติฉบับนี้

ครั้นร่าง พรบ. นี้เข้าสู่สภา สภาออกเสียงไม่รับร่าง พรบ. นี้ สมาชิก
พรรคสหชีพและแนวรัฐบาลบางคนไม่ออกเสียง และบางคนได้ออกเสียงคัดค้านด้วย
รัฐบาลจึงแพะแ่นเสียง

ร่าง พรบ. อีกฉบับหนึ่งคือร่าง พรบ. ประกอบโรคศิลป์ของนายยืน สืบนุ-
การ (สุรินทร์) สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งต้องการให้ขยายเวลาการต่ออายุการ
จดทะเบียนออกไปแต่รัฐบาลไม่ประสงค์ให้ต่ออายุ ผลของการออกเสียงรัฐบาล
ไม่ยอมรับหลักการแตกดับแพะแ่นเสียงฝ่ายค้านด้วยคะแนน ๓๓ : ๒๕ และในการนี้
สมาชิกพรรคสหชีพเองกลับยกมือสนับสนุนร่าง พรบ. นี้ด้วย การที่รัฐบาลแพะแ่น
เสียงร่าง พรบ. ทั้ง ๒ ในเวลาเดียวกันรัฐบาลควรจะต้องลาออกเพื่อให้ถูกต้อง
ตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อนหน้านั้นนายควง อภัยวงศ์ ได้เคยนำคณะรัฐมนตรี

^๑ ก่อนเดินทางไปต่างประเทศ นายปรีดีได้กำชับให้สมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาลรวม
กันให้มั่นคงเพื่อต่อต้านพรรคประชาธิปัตย์ จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี
ครั้งที่ ๘๐/๒๕๕๐ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๕

กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ เมื่อแพะแนนเสียง
 พรบ. ปักป้ายขาวเหนียวของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ คว้าคะแนนเสียง ๖๕ : ๖๓
 เพียง ๒ คะแนนเท่านั้น แต่พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้คัดค้านใจนำ
 คณะรัฐบาลลาออกแต่อย่างใด สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์คือ นายสุวิชัย พันธุ์ไศรยรัฐ
 และนายเตียง ไชยกาล แสดงความเห็นว่ "การที่รัฐบาลแพ้โหวต พรบ. ทั้ง ๒
 ฉบับเท่ากับว่ารัฐบาลได้พ่ายแพ้นโยบายเสียแล้ว ตามมรรยาททางการเมืองรัฐบาล
 ควรจะต้องขอลาออกจากตำแหน่ง" สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ทั้ง ๒ ให้สัมภาษณ์
 อย่างตรงไปตรงมาแก่การวิพากษ์วิจารณ์ของสมาชิกฝ่ายค้านและชาวหนังสือพิมพ์ที่
 กล่าวเสนอให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญทำให้รัฐบาลคัดค้านใจลาออก รัฐบาล
 ยังคงไม่ยอมรับการพ่ายแพ้เสียงในสภาของรัฐบาลแต่กลับทำหน้าที่บริหารประเทศ
 อยู่ต่อไปอีก

นอกจากหนังสือพิมพ์จะเสนอบทความวิพากษ์วิจารณ์แล้ว ก็ยังมีบัตรสนเท่ห์
 โจมตีรัฐบาล เช่น ใบปลิวลึกลับลงนามว่า "คณะมังกรขาว" ซึ่งอาจว่าอยู่ในความ
 อุดการะของพ่อค้ากลุ่มหนึ่ง มีข้อความว่าขอให้รัฐบาลรีบลาออกโดยเร็วหรือไม่ก็เร่ง
 ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี^๑ ขณะเดียวกับสมาชิกสภาบางคนและสมาชิกพรรคสภาบางคน
 ได้ทำหนังสือเสนอให้รัฐบาลปรับปรุงรัฐบาลเสียใหม่^๒ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลถูก
 โจมตีทั้งในสภาและทางหนังสือพิมพ์พร้อม ๆ กันทั้ง ๒ ทาง อยู่ตลอดเวลา รวมทั้ง
 หนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน อาทิ เช่น "ชนาธิปไตย" ซึ่งอยู่ในความอำนวยการของ นาย-
 สุวิชัย พันธุ์ไศรยรัฐ สส. เชียงใหม่

^๑ สยามนิกร ๒๕ ธันวาคม ๒๔๘๘

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๘๘

^๓ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๘

นอกจากปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในถิ่นต่าง ๆ จะเป็นสาเหตุ
 สันคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างหนักและในสภาก็เกิดความแตกร้าง ภายในคณะ
 รัฐบาลเองก็เกิดเค้าความวุ่นวายขึ้นมาอีก เนื่องจากรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลต้องพ้นจาก
 ตำแหน่งไป ๒ คน คือ ม.ล.กรี เคชาติวงศ์ รัฐมนตรีว่าการคมนาคมประสบอุบัติเหตุ
 ขณะเดินทางไปตรวจเส้นทางรถไฟสายพม่า ณ บริเวณจังหวัดกาญจนบุรี (๑ กุมภาพันธ์
 ๒๔๕๐) และต่อมาไม่นาน นายคิเรก ชัยนาม ผู้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งโดยเหตุผล
 ว่า ได้ทำงานมาเป็นเวลานานถึง ๕ รัฐบาล จึงขอยุติให้ผู้อื่นรับหน้าที่แทนบ้างด้วย
 ต้องการพักผ่อน และการลาออกจากตำแหน่งก็เป็นสิทธิอันชอบธรรมของคนตามรัฐ-
 ธรรมนูญ ทั้งนี้ก็มีสาเหตุจากความซุนซ่องหมองใจกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะ
 รัฐบาลหรือไม่พอใจในนโยบายประการหนึ่งประการใดของรัฐบาล*

การลาออกของนายคิเรก ชัยนาม นั้นรัฐบาลไม่ได้คาดคิดมาก่อน^๒ แต่
 การที่นายคิเรก ชัยนาม ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาลถึง ๒ ตำแหน่ง คือ ตำแหน่ง
 รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ย่อมมีผลกระทบ
 กระเทือนเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างมาก และอาจทำให้เข้าใจกันไปว่าเกิดความ
 ซักแย้งภายในคณะรัฐบาลอย่างรุนแรงจนเป็นเหตุให้นายคิเรก ชัยนาม ต้องเสนอ
 ใบลาออก รวมทั้งมีผลต่อความเข้าใจของต่างประเทศด้วย คืออาจเข้าใจผิดว่า
 นายคิเรก ชัยนาม ไม่เห็นชอบกับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลบางประการจึง
 ไม่ยอมปฏิบัติงานต่อไป และอาจเป็นผลถึงกับทำให้รัฐบาลต้องลาออกตามไปด้วย
 การลาออกของนายคิเรก ชัยนาม เป็นปัญหาสำคัญที่คณะรัฐบาลต้องพยายามยั้งยั้งไว้
 และหาทางออกที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน คณะรัฐมนตรีได้ร่วมกัน

* ไทยราษฎร์ ฉบับประจำวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๐

^๒ นายคิเรก ชัยนาม ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๐

ปรึกษาว่าควรจะทำเนื่การอย่างไรต่อไป นายกรัฐมนตรีเสนอให้จัดรัฐบาลใหม่ เป็นรัฐบาลผสมโดยร่วมกับพรรคฝ่ายค้านคือพรรคประชาธิปัตย์ ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ ได้ว่าหากฝ่ายค้านรวมรัฐบาลด้วยแล้วการโจมตีวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของ รัฐบาลคงจะบรรเทาลงไบบ้าง ทำให้รัฐบาลมีเวลาอยู่ในตำแหน่งไต่ยาวนานยิ่งขึ้น^๑ ข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีไม่มีผู้ใคสนับสนุนด้วยตางมีความเห็นว่าจะรวมงานกับ พรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้^๒ นายกรัฐมนตรีได้ขอร้องให้นายคิเรก ชัยนาม ยับยั้งการ ลาออกไว่ก่อน โดยรอนให้นายปรีดี พนมยงค์ กลับมาจากต่างประเทศ เพื่อมิให้ฝ่าย ค้านเห็นว่าคณะรัฐบาลเกิดการแตกแยก^๓

การที่นายกรัฐมนตรีขอร้องให้นายคิเรก ชัยนาม ยับยั้งการตัดสินใจไว้ ก่อนก็เพราะคาดหวังว่านายปรีดี พนมยงค์ คงสามารถเจรจาเกลี้ยกล่อมให้ นาย- คิเรก ชัยนาม เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจเสียใหม่ได้ เพราะมีความเคารพและเชื่อ พึ่งกันอยู่มาก และนายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นผู้ที่เคยสนับสนุนนายคิเรก ชัยนาม เพื่อ ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง ๒ ครั้งมาแล้ว ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่าง นายปรีดี และนายคิเรก ยังคงราบรื่นอยู่ และกล่าวไต่ว่านายคิเรก ชัยนาม เป็น ตัวเชื่อมโยงระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ แต่ นายคิเรก ชัยนาม ก็ยืนยันที่จะขอลาออก

การดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ตั้ง เครียดทางการเมืองครั้งนี้ หลังจาก ได้รวมปรึกษากันแล้วคณะรัฐมนตรีตางก็ไม่อาจจะตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดให้เด็ด ขาดได้ เพราะรัฐมนตรีหลายท่านต้องการรอคอยให้นายปรีดี กลับมาจากต่างประเทศ เสียก่อน เพื่อให้ นายปรีดีเป็นผู้วางแผนการทางการเมืองสำหรับรัฐบาลต่อไป เพราะ

^๑ รายงานการประชุม ครม.ที่ ๘๐/๒๔๘๐ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐

^๒ ในที่เดียวกัน

^๓ ในที่เดียวกัน

"เราเป็นรัฐบาลก็โดยเชื่ออาจารย์ ผมถือว่าเป็นสิ่งถูกต้อง เป็นคำมั่นที่ให้แก่ท่านไว้"^๑ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้รอคอยนายปรีดีเสียก่อนจึงจะตัดสินใจปรับปรุงคณะรัฐมนตรีหรือควรจะทำออกทั้งคณะ^๒ แต่จำเป็นต้องให้นายคิเรก ชัยนาม พ้นจากตำแหน่งไปตามประสงค์

แม้จะได้มีการปรึกษาหารือในคณะรัฐมนตรีแล้ว พรรคสหชีพและแนวรัฐ-ธรรมนูญก็ได้ประชุมพิจารณาเรื่องนี้เป็นพิเศษ พันตรีสเทวก นิรันดร ได้เสนอว่า ควรปรับปรุงคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ว่างลง ๒ ตำแหน่งทันที โดยไม่ต้องรอรัฐบุรุษอาวุโส เพราะในสภาพความคับขันเช่นนี้ไม่ควรจะรออะไรทั้งสิ้น และควรขอความร่วมมือจากพรรคประชาธิปไตยด้วย ด้วยสมาชิกพรรคประชาธิปไตยหลายคนจัดได้ว่ามีความเหมาะสมกับตำแหน่งรัฐมนตรีที่ว่างลง โดยเฉพาะนายควง นั้นเหมาะสมกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมมากที่สุดเคยดำรงตำแหน่งนี้มาแล้วในอดีต และ มรว. เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย ก็เหมาะสมกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และบุคคลผู้นี้จัดได้ว่าเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีสำหรับวงการต่างประเทศ หากจะเชิญบุคคลในพรรคประชาธิปไตยเข้าร่วมในคณะรัฐบาลก็ควรจะพิจารณามุคคลทั้ง ๒ นี้ ก่อนบุคคลอื่น และคาดหมายได้ว่าจะสามารถช่วยแก้ไขสถานการณ์ของบ้านเมืองในยามคับขันได้เป็นอย่างดี" ปรากฏว่าข้อเสนอของ พันตรี สเทวก นิรันดร ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงสมาชิกพรรคสหชีพและแนวรัฐส่วนใหญ่ แต่เสียงส่วนใหญ่ต้องการรอคอยนายปรีดี พนมยงค์ กลับจากต่างประเทศเสียก่อน

ในขณะที่มีเสียงเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีหรือไม่ก็ลาออก

^๑ ในที่เดียวกัน ข้อเสนอของนายเคือน บูณนาค

^๒ นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางกลับเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐

^๓ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐

ทั้งคณะ แต่รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์กลับไม่อาจตัดสินใจกระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใด
 ภัยตนเองได้ เหตุผลเป็นความลับภายในคือรอคอยการกลับของนายปรีดี ซึ่งพิสูจน์
 ให้เห็นว่ารัฐบาลตกอยู่ในอิทธิพลทางการเมืองของนายปรีดีโดยสิ้นเชิง แม้ว่า
 พลเรือตรีถวัลย์จะปฏิเสธว่านายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสมิได้มีอิทธิพลต่อคณะ
 รัฐบาลแต่อย่างใดก็กล่าวหาว่า "ผมไม่ได้เป็นโล่ห์ท่านปรีดี... ท่านปรีดีมิได้เป็น
 ผู้รับผิดชอบในทางการเมืองและการบริหารแผ่นดิน ผมเห็นดีเห็นชอบอย่างไร ผม
 ก็ทำไปตามความคิดเห็นของตนเอง" แต่ข้อพิสูจน์จากการปรึกษาหารือเป็นการ
 ภายในของคณะรัฐมนตรีและพรรคสหชีพและแนวรัฐยอมทำให้การกล่าวแก้ของ
 พลเรือตรีถวัลย์ไม่มีความจริงแต่ประการใด คณะรัฐบาลได้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
 เรื่องตำแหน่งรัฐมนตรี ๒ ตำแหน่งที่ว่างลง โดยนายกรัฐมนตรียับตำแหน่งรัฐมนตรี
 วาการกระทรวงการต่างประเทศเสียเอง ส่วนตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 คมนาคมมอบให้นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 อุตสาหกรรมอยู่แล้ว

การเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่ว่างลง ๒ ตำแหน่งโดยบุคคลในคณะ
 รัฐบาลก็เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ผ่านพ้นไปก่อนได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
 ว่า "รัฐบาลยังคงอยู่ทั้ง ๆ ที่ควรจะไป" แม้แต่นายกรัฐมนตรีเองก็ได้ให้ชาว
 คอนข้างสับสนกล่าวคือบางครั้งก็ปรารภว่ารัฐบาลจะลาออกหรือไม่ก็ปรับปรุงคณะ
 รัฐมนตรี" บางครั้งก็ปฏิเสธว่ามีใจตัดสินใจเช่นนั้นเพียงแต่ต้องการเวลารอคอย
 สถานการณ์ไปก่อนว่าควรจะเป็นเปลี่ยนแปลงสิ่งใดภายในคณะรัฐบาลหรือไม่ การ
 แดงชวากลับไปกลับมาเช่นนี้ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาและกล่าวกันว่ารัฐบาลมี
 นโยบายที่ไม่แน่นอน

* ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๐

๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๐

๓ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๐

๔ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๘๐

หลังจากนายควง อภัยวงศ์ เดินทางกลับจากราชการต่างประเทศก็ยังคงปรากฏว่าความเดือดร้อนของประชาชน เรื่องการขาดแคลนข้าวสารตลอดจนเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ทั่วทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ประชาชนบางกลุ่มซึ่งได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับค่าครองชีพได้นำกลุ่มพรรคพวกมาร้องเรียนนายควง อภัยวงศ์ เพื่อขอความช่วยเหลือที่จะไปร้องทุกข์ต่อรัฐบาล เช่น ผู้ขับรถโดยสาร ๒ แถว สายหลักเมือง - ถนนตก จำนวนหนึ่งนัดหยุดงานและไปร้องเรียนต่อนายควง อภัยวงศ์ เรื่องน้ำมันขึ้นราคาอีกถึงละ ๒๐ บาทเศษ ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๙๐ นายควง อภัยวงศ์ ได้รับปากว่าจะพยายามหาทางช่วยเหลือโดยเร็วด้วยการเจรจาติดต่อกับบริษัทผู้จัดจำหน่ายน้ำมันให้ลดราคาลงเท่าที่จะทำได้ นายควง อภัยวงศ์ ได้วิ่งเต้นขอเจรจากับบริษัทผู้จัดจำหน่ายน้ำมันสำเร็จราคาน้ำมันลดลงในราคาทุนต่อนายควง อภัยวงศ์ ต้องไปคุมการจำหน่ายน้ำมันให้แก่พวกรถโดยสารเองทุกวัน

การที่มีประชาชนบางกลุ่มที่เดือดร้อนในเรื่องค่าครองชีพมาขอความช่วยเหลือจากฝ่ายค้านแทนที่จะพากันไปร้องเรียนต่อรัฐบาลแสดงว่าประชาชนกลุ่มนั้นมีความไว้วางใจและเชื่อมั่นว่าพรรคฝ่ายค้านจะเป็นที่พึ่งของตนได้ดีกว่ารัฐบาล ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลต้องประสบปัญหาการตั้งกระทู้โจมตีของพรรคประชาธิปัตย์อยู่ตลอดเวลาและเมื่อพรรคประชาธิปัตย์ได้พิจารณาสถานการณ์ทั่วไปแล้วเห็นว่าแม้ว่ารัฐบาลจะได้เคยพ่ายแพ้คะแนนเสียงในสภามาแล้ว แต่รัฐบาลก็มีได้คัดลึงใจลาออกแต่อย่างใด เวลาที่รัฐบาลบริหารประเทศนานพอสมควรก็เป็นเวลาถึง ๕ เดือน ซึ่งรัฐบาลได้บริหารกิจการต่าง ๆ ล้มเหลวเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้ง ๆ ที่เวลาที่ประชาชนกำลังได้รับความเดือดร้อนในด้านการครองชีพอย่างถึงขนาดแต่รัฐบาลก็ไม่ได้แสดงท่าทีว่าจะมีวิธีการแก้ไขที่ได้ผล

พรรคประชาธิปัตย์ได้ทำการหยั่งเสียงความต้องการของประชาชน ด้วยการที่นายควง อภัยวงศ์ นำคณะสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ออกเดินทางไปต่างจังหวัด และเปิดการปราศรัยเพื่อสอบถามความทุกข์สุขของราษฎร ปรากฏว่าการเดินทางไปเปิดการปราศรัยของนายควงและคณะได้รับความสนใจจากประชาชนเป็น

^๑ นายควง อภัยวงศ์ เดินทางกลับมาเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๙๐ อังในสว่าง ลานเหลือ, ๓๗ปีแห่งการปฏิวัติ (พระนคร: โทธิ์สามัคคีการพิมพ์ ๒๕๑๑) หน้า ๒๖๐.

อย่างดีในทุก ๆ แห่ง นายคงได้พิจารณาแล้วเห็นว่าขณะนั้นความเดือดร้อนได้
ครอบคลุมไปในทุก ๆ ส่วนของประเทศ ประชาชนกล่าวคำหิติดีเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
ของรัฐบาล สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้ร่วมกันพิจารณาและมีความเห็นว่าฝ่ายค้าน
ควรจะทำการเสนอผู้ติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล อันเป็น
มาตรการขั้นเด็ดขาดสุดท้ายของกระบวนการรัฐสภา พรรคประชาธิปัตย์ได้เปิดประชุม
ปรึกษาร่วมกัน นายคง อภัยวงศ์ ได้เสนอให้ตั้งกรรมาธิการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อร่าง
ผู้ติเปิดอภิปรายทั่วไป ประกอบด้วยพระยาตรีวิศาลวาจา มรว.เสนีย์ ปราโมช
ดร.โชติ คุ้มพันธ์ หลวงอังคณานุรักษ์ นายใหญ่ ศวิตชาติ นายสุวิชช พันธุ์เศรษฐ์
ส่วนสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อีกฝ่ายหนึ่ง รับหน้าที่ไปค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหาต่างๆ

ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๐ พรรคประชาธิปัตย์ได้เสนอผู้ติขอเปิด
อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ตามมาตรา ๓๔ แห่งรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ โดยมีผู้รับรอง ๔๔ คน ผู้ติในการขอ
เปิดอภิปรายทั่วไปได้แก่

๑. ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้
๒. ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางมั่นคง ทำให้
ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง
๓. ในทางเศรษฐกิจได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสม
แก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ
๔. การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบาย
ที่แถลงไว้
๕. ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผล
เสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

* มาตรา ๓๔ สมาชิกสภาผู้แทนมีสิทธิเสนอผู้ติขอเปิดอภิปรายทั่วไปลงมติไม่ไว้วางใจ
รัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะได้ โดยมีสมาชิกรับรองไม่ต่ำกว่า ๒๔ คน การลง
มติในกรณีเช่นนี้มีให้กระทำในวันเดียวกับวันที่ปรึกษา

๖. ไม่สามารถรักษารัฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้
ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

๗. ทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตาม
นโยบายที่แถลงไว้

๘. ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวง
รัชกาลที่ ๘ สวรรคตเพราะเหตุใด*

จากมติเปิดอภิปรายทั่วไปทั้ง ๘ ข้อนี้จะเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้
ตั้งเป้าหมายโจมตีรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ อย่างกว้างขวาง
หัวข้อที่ ๑ - ๗ ล้วนแต่เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลซึ่งมีจุดอ่อนและข้อผิดพลาด
อยู่หลายประการอันเป็นสาเหตุของความเสื่อมโทรมของประเทศทั้งสิ้น (ส่วนข้อ
สุดท้ายเกี่ยวกับกรณีสวรรคตนั้นแม้จะไม่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลแต่ก็เป็นเรื่อง
สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งและอยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก พรรค
ประชาธิปัตย์ได้ถือโอกาสเสนอ เรื่องสำคัญที่ผูกพันจิตใจของประชาชนในมติเปิด
อภิปรายทั่วไปครั้งนี้ด้วย) ด้วยพรรคประชาธิปัตย์ถือว่ารัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์
ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นรัฐบาลที่มีความผูกพันกับรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และกรณี
สวรรคตเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์
ชำรงนาวาสวัสดิ์ จึงไม่อาจปฏิเสธภาระสืบเนื่องกรณีนี้ได้

การเตรียมการเพื่อเปิดอภิปรายทั่วไป

เกี่ยวกับการเตรียมการเปิดอภิปรายทั่วไปนี้ในชั้นแรก สมาชิกพรรคประ
ชาธิปัตย์ได้ประชุมพิจารณาปัญหาาร่วมกัน ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรที่จะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ
รัฐมนตรีรายตัวเท่านั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรที่จะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ
รัฐมนตรีทั้งคณะจะเหมาะสมและไ้ผลมากกว่าเพราะ รับผิดชอบในการดำเนินนโยบาย

* รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐

ต่าง ๆ ร่วมกัน ถ้าเปิดอภิปรายรัฐมนตรีรายตัวจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาลทั้งหมด แม้ว่ารัฐมนตรีผู้ถูกไม่ไว้วางใจจะต้องพ้นตำแหน่งไป แต่รัฐมนตรีส่วนใหญ่ก็ยังคงทำหน้าที่บริหารราชการต่อไปอีก เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่าเหตุผลของฝ่ายหลังมีน้ำหนักดีกว่า สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จึงลงมติว่าจะเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีทั้งหมดแก่ผู้แทนพรรคประชาธิปัตย์จึงได้เสนอญัตตินี้ต่อประธานสภาและประธานสภาได้บรรจุระเบียบวาระกำหนดวันเปิดประชุมอภิปรายทั่วไปในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๐ ดังกล่าว

การดำเนินงานครั้งสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้ นับเป็นเหตุการณ์สำคัญในสมัยการต่อสู้ของระบบพรรคการเมือง การเตรียมการของพรรคประชาธิปัตย์เป็นไปอย่างพิถีพิถัน พรรคประชาธิปัตย์ได้เปิดประชุมเป็นการภายในหลายครั้ง เพื่อจะรับหลักฐานต่าง ๆ ที่สมาชิกพรรคได้พยายามเก็บรวบรวมนำมาประกอบเหตุผลในการอภิปรายตามหัวข้อต่าง ๆ ที่สมาชิกพรรคได้พยายามเก็บรวบรวมนำมาประกอบเหตุผลในการอภิปรายตามหัวข้อต่าง ๆ และตกลงพิจารณากำหนดตัวบุคคลที่จะอภิปรายด้วย โดยพิจารณาตามความถนัดและความเหมาะสมของสมาชิกแต่ละคน พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อกำหนดแนวทางโจมตีรัฐบาลตามญัตติที่เสนอไป ๘ ข้อ คณะกรรมการของพรรคชุดนี้ ประกอบด้วย นายควง อภัยวงศ์ เป็นประธาน และกรรมการอีกหลายนาย คือ มรว. เสนีย์ ปราโมช พระยาตรีวิศาลวาจา นายสุวิชช พันธุ์เศรษฐ์ และนายใหญ่ ศวิตชาติ ฯลฯ คณะกรรมการพิจารณาแล้วมีมติว่าจะทำการอภิปรายตามประเด็นที่กำหนดไว้ทีละหัวข้อโดยมีบุคคลทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มนำอภิปรายทีละปัญหา เริ่มตั้งแต่งานในสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน้าที่ของนายควง ซึ่งจะ เป็นผู้ดำเนินการ เปิดอภิปรายทั่วไปเป็นคนแรกและมีสิทธิจะแทรกการอภิปรายในทุกรายการตามญัตติได้ นายเลียง ไชยกาล เป็นผู้นำกลุ่มอภิปรายปัญหาของกระทรวงมหาดไทย มรว. เสนีย์

^๑ ไทยราษฎร์ ฉบับประจำวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๐

ปราโมช ผู้นำกลุ่มอภิปรายปัญหากระทรวงการต่างประเทศ ส่วน มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้นำกลุ่มอภิปรายปัญหาค้านเศรษฐกิจของกระทรวงการคลังและการต่างประเทศ^๑ รวมความแล้วนายควง อภัยวงศ์ ในฐานะหัวหน้าพรรคจะอภิปรายมากกว่าผู้ใดคืออาจอภิปรายเสริมในหัวข้ออื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมให้พร้อมหากจะต้องมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ด้วยนายควง เป็นผู้มีความสามารถในการเจรจาเหตุผลมาโต้ตอบหักล้างฝ่ายตรงข้าม มีความฉับไวในการตัดสินใจ และการมคมคายโต้ตอบโต้ทันที่ นอกจากนายควงแล้ว มรว. คึกฤทธิ์ ก็เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งมีสิทธิพิเศษที่พรรคมอบหมายให้เป็นผู้อภิปรายโต้ตอบกับรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เช่นกันคือกล่าวเสริมได้ทุกหัวข้อ

การเตรียมการสำหรับการเปิดอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ดำเนินไปอย่างละเอียดถี่ถ้วน ข้อมูลตลอดจนหลักฐานต่าง ๆ พรรคประชาธิปัตย์เก็บรวบรวมและตรวจสอบไว้พร้อม ปัญหาแต่ละปัญหาทั้ง ๘ ข้อ เมื่อถึงปัญหาใดของผู้ใดซึ่งพรรคกำหนดไว้แล้วผู้นั้นจะยกมือแสดง เจตนาจะขออภิปรายที่ละคน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการสับสนและการโจมตีไม่ให้พลาดเป้าหมาย ด้วยผู้ที่ยกมือขออภิปรายจะศึกษารายละเอียดของปัญหาในข้อนั้น ๆ มาอย่างลึกซึ้งแล้ว และสามารถอภิปรายชี้ให้เห็นส่วนบกพร่องในค่านต่าง ๆ ของปัญหาเหล่านั้นได้

นอกจากจะเตรียมรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาอภิปรายซักถามรัฐบาลแล้ว พรรคประชาธิปัตย์ได้พิจารณาถึงปัญหาที่ว่า หากการเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนี้เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล พรรคประชาธิปัตย์ควรจะเตรียมการเรื่องนี้อย่างไรบ้าง ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับเป็นการวางรูปรัฐบาลเงา (Shadow Cabinet) ตามหลักการเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคฝ่ายค้านในระบบประชาธิปไตย แต่พรรคประชาธิปัตย์ได้เน้นถึงบุคคลที่จะมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาก

^๑ สยาม กฤษณะ สส. คึกฤทธิ์, หน้า ๘๕

กว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เพราะพรรคประชาธิปัตย์ตระหนักว่าพรรคประชาธิปัตย์ย่อม
จะไม่มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลแทนพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญด้วย เป็นพรรคที่มีได้มี
เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร นายควง อภัยวงศ์ กับสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์
ได้ร่วมปรึกษาหารือกันเป็นการภายใน (๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐) โดยพิจารณาถึงบุคคล
ที่สมควรจะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป เมื่อพิจารณาบุคคลสำคัญทาง
การเมืองขณะนั้นเห็นว่าไม่มีผู้ใดที่จะได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาพรรคสหชีพ
และแนวรัฐนอกจากบุคคลจากพรรคทั้ง ๒ เอง จึงเป็นการแน่นอนว่าพรรคทั้ง ๒
ย่อมเสนอคนของตนเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป พรรคประชาธิปัตย์ได้มีความเห็นว่า
จะเป็นบุคคลใดก็ได้ สังกัดพรรคใดก็ได้ แต่ขอให้มีความดีมากกว่าเดิมก็พอ^๑

ก่อนหน้าจะถึงวันเปิดการอภิปราย ได้เกิดกรณีขัดแย้งขึ้นภายในพรรค
ประชาธิปัตย์ กล่าวคือ นายเลียง ไชยกาล ไม่พอใจมติของพรรคที่จะส่งบุคคลที่ตน
ไม่เห็นด้วยเข้าสมัครรับเลือกตั้งในเขต ๒ (สมุทรปราการ) เนื่องจากนายศิเรก
ชัยนาม ลาออกจากสมาชิกภาพ^๒ พรรคประชาธิปัตย์ลงมติส่ง นายอรุณ พันธุ์พัก
ซึ่ง เคยแพ้คะแนนเสียงเลือกตั้งนายศิเรก ชัยนาม เพียงเล็กน้อยจนถึงกับมีเรื่องฟ้อง
ร้องต่อศาลว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ คดีความยังคงอยู่มิทันจะเสร็จสิ้น นายศิเรก
ชัยนาม ก็ได้ลาออกจากความเป็นสมาชิกภาพเสียก่อน พรรคประชาธิปัตย์ได้ตกลงใจ
ที่จะส่งนายอรุณ พันธุ์พัก เข้าชิงชัยอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการทดสอบความนิยมของ
ประชาชนอีกครั้งหนึ่ง และพิสูจน์ว่าผลการเลือกตั้งคราวที่แล้วนายอรุณ พันธุ์พัก แพ้
คะแนนนายศิเรก ชัยนาม จริงดังความปรากฏผลหรือไม่ แต่นายเลียง ไชยกาล
ไม่เห็นด้วยที่จะให้ส่งนายอรุณ พันธุ์พัก เป็นตัวแทนของพรรคประชาธิปัตย์ ด้วยมี
ความต้องการจะให้พรรคประชาธิปัตย์ส่ง พันตำรวจตรีเผื่อน ทองธิว อดีตผู้กำกับการ

^๑ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐

^๒ นายศิเรก ชัยนาม เป็น สส.พระนครศรีอยุธยาที่ไม่ใช่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์แต่
ได้รับการเลือกตั้ง โดยชนะคะแนนนายอรุณ พันธุ์พัก เพียงเล็กน้อย

คำรวจจังหวัดสมุทรปราการเพื่อนเก่าของคนเข้าชิงชัยในเขต ๒ เรื่องนี้ได้เกิดการโต้เถียงกันภายในพรรค นายเลียงจะยอมให้พรรคส่งทั้ง ๒ คน แต่พรรคประชาธิปไตยก็ยืนยันที่จะให้ส่งนายอรุณ พันธุ์พัก เพียงคนเดียว เมื่อไม่อาจตกลงกันได้ นายเลียงก็ขอร้องตัวจากพรรคด้วยเหตุผลว่า "ต้องรักษาคำพูดของคนที่จะช่วย พันตำรวจตรีเผื่อน ให้ได้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง เมื่อพรรคประชาธิปไตยไม่เห็นด้วยที่จะส่ง พันตำรวจตรีเผื่อน, ในนามของพรรคประชาธิปไตย ตนเองจึงเหลือทางเลือกทางเดียว คือ ถอนตัวจากพรรคเพื่อจะได้มีสิทธิ์สนับสนุน พันตำรวจตรีเผื่อน" การที่นายเลียง ไชยกาล จะลาออกจากพรรคในขณะที่พรรคกำลังผลึกกำลังเตรียมการเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงขอร้องให้นายเลียง ไชยกาล ยับยั้งการลาออกไว้ก่อน จนกว่าการเปิดอภิปรายจะเสร็จสิ้นเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีงามเกี่ยวกับความสามัคคีภายในของพรรค ค่ายนายเลียง ไชยกาล มิได้ลาออกเพียงคนเดียวแต่ผู้ที่เป็นสมัครพรรคพวกของ นายเลียงซึ่งเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยบางคนก็มีความปรารถนาจะลาออกตาม นายเลียง ไชยกาล ไปด้วย นายเลียงจึงตกลงใจจะลาออกหลังการเปิดอภิปรายทั่วไป

ในระหว่างนี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นผลเสียหายต่อชื่อเสียงของรัฐบาลคือ ในวันเปิดการประชุมสภาครั้งแรก (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐) นายควง อภัยวงศ์ ถูก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร นายจรูญ สืบแสง คบหน้านสนสภาคู่แทนราษฎรขณะ ยืนรอจะเข้าประชุม นายจรูญไม่พอใจนายควงในเรื่องไปเบิกความเป็นพยานที่ ศาลเกี่ยวกับการเลือกตั้งโมเวริสุทธี โดยกล่าวหาว่าทำให้การของนายควง เป็นการปรักปรำตน นายควงได้ชี้แจงว่าที่ได้ให้การไปนั้นมิใช่เป็นการปรักปรำ แต่ด้วย

* นายเลียง ไชยกาล ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ฉบับประจำวันที ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๐

ความจำเป็นที่จะต้องใช้การต่อศาลตามข้อเท็จจริง คำตอบของนายควงเป็นการจี้
 จุกความไม่พอใจของนายจรรยา สืบแสง ให้รุนแรงขึ้นในทันที นายจรรยา สืบแสง จึง
 ทำร้ายนายควงโดยการตบหน้า เรื่องนี้กลายเป็นเรื่องใหญ่สร้างความสะเทือนใจ
 แก่สมาชิกฝ่ายค้านถึงกับจะเสนอญัตติในสภาแก่นายควงได้ชอรองให้ระงับไว้ ความ
 เสียหายตกอยู่กับรัฐบาล หนังสือพิมพ์ลงข่าวกันอย่างครึกโครมทั้งหนังสือพิมพ์ใน
 ประเทศและนอกประเทศ เช่น หนังสือพิมพ์ และข่าววิทยุในสิงคโปร์^๑ และโจมตี
 ว่าบุคคลในคณะรัฐบาลนายถวัลย์ได้ดูแลอำนาจจริงแก่หัวหน้าพรรคฝ่ายค้านอย่างไม่
 เป็นธรรม ประชาชนทั่วไปไม่พอใจข่าวนี้ด้วยการ เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปของ
 พรรคประชาธิปไตยกำลังเป็นที่สนใจของประชาชนอย่างมากในขณะนั้นเป็นผลทำให้
 ประชาชนเห็นใจฝ่ายค้านมากขึ้น จึงปรากฏว่ามีผู้ไปแสดง ความเสียใจต่อนายควง
 ด้วยตนเองหลายคนและบางคนก็เขียนจดหมายไปแสดง ความเสียใจรวมทั้ง จอมพล
 ป.พิบูลสงคราม ก็ได้เขียนจดหมายแสดงความเห็นเรื่องนี้ว่า

...รู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่งในเหตุการณ์ที่ไม่ได้นึกฝันว่าจะเกิดขึ้นครั้งนี้
 การตบหน้านั้น ในสากลที่ประชาชนอริยประเทศถือเอา เป็นการเหยียบย่ำ
 ลบลู่เกียรติอย่างรุนแรงที่สุด ถึงเคยมีตัวอย่างมาแล้วมากมาย^๒

อาจพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ว่าหากนายจรรยา สืบแสง เป็นเพียงสมา
 ชิกของพรรคฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น เรื่องราวก็คงไม่มีผลกระทบกระเทือนรัฐบาลเท่าไร
 นัก แต่ทว่าตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรของนายจรรยา สืบแสง ทำให้
 เรื่องราวกลายเป็นข่าวครึกโครม การวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้หยุดถึงกรณีขัดแย้งระหว่าง
 นายควงและนายจรรยาในฐานะต่างก็เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่กลับได้รับการ
 วิพากษ์วิจารณ์ว่ารัฐมนตรีในคณะรัฐบาลหลวงดำรงกระทำการหยามคายและหมิ่น-
 เกียรติหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านทั้ง ๆ ที่เคยเป็นผู้ให้การมาด้วยกัน นายถวัลย์ไม่อาจ

^๑ ประชากร ฉบับประจำวันที ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๐

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐

จะกระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใดได้มากไปกว่าเรียกตัวนายจรูญ สืบแสง ไปซักถาม เป็นกรส่วนตัว ผลปรากฏว่าแม่เรื่องนี้จะยุติลงเพียงแค่นั้น แต่ความรู้สึกที่ยังอยู่ในจิตใจของสมาชิกพรรคประชาธิปไตยในเรื่องนี้ ตลอดจนความรู้สึกในหมู่ประชาชนยังคงเป็นผลเสียหายต่อรัฐบาลหลวงธำรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแสดงอารมณ์ - ความของรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลเพียงคนเดียวบัง เกิดเป็นผลเสียที่คณะรัฐบาลต้องรับผิดชอบร่วมกัน สมาชิกพรรคประชาธิปไตยจึงเตรียมการ เปิดอภิปรายอย่างแข็งขัน คุ้มมีเหตุกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกคำหิติเคียนการกระทำของบุคคลในคณะรัฐบาล ซึ่งกระทำต่อหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยโดยตรง

นายรัฐมนตรีวัลย์ ได้แสดง เจตนาการยัดมันอยู่ในหลักประชาธิปไตยของคณะรัฐบาลโดยให้เตรียมการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรได้ทราบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง เพราะไม่แน่ใจว่าหนังสือพิมพ์จะรายงานข่าวได้ถูกต้องทุกประการ และเพื่อให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างเรียบร้อย จึงได้มีการพบปะกันระหว่างนายรัฐมนตรีวัลย์กับนายควง ได้ตกลงกันว่า การอภิปรายจะอภิปรายเป็นข้อ ๆ ตามมติที่สมาชิกฝ่ายค้านเสนอขึ้นมา

หากพิจารณาถึงโอกาสของพรรคประชาธิปไตยที่จะใช้การ เปิดอภิปรายทั่วไปต่อรัฐบาลพลเรือตรีวัลย์ ขำรงนาวาสวัสดิ์ แล้วจะเห็นว่าพรรคประชาธิปไตยมีโอกาสนะคะแนนเสียงรัฐบาลได้น้อยมากหรือกล่าวได้ว่าไม่มีโอกาสนะคะแนนเสียงอย่างแน่นอนมากกว่า พิจารณาตั้งแต่สภาผู้แทนซึ่งปรากฏสมาชิกพรรคสหชีพได้เป็นเสียงข้างมากในสภาผู้แทน ประธานคือ นายพืง ศรีจันทร์ ได้รับตำแหน่งประธานสภาด้วยการสนับสนุนจากสมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาลซึ่งคว่านายเกษม บุญศรี ประธานสภาสมาชิกของพรรคประชาธิปไตยได้ นายพืง ศรีจันทร์ ผู้นี้เป็นพรรคพวกของ

* รายงานการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๓/๒๔๕๐ (สามัญ) ชุดที่ ๑

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๕๐

๒ ในที่เดียวกัน.

พรรคสหชีพมาตั้งแต่คนเคยเป็นเสรีไทยร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ ส่วนรองประธานสภาคือ พันเอก พระยาสุรพันธ์เสนี (สส. เพชรบุรี) สมาชิกพรรคอิสระเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมาก่อน ดังนั้นประธานสภาและรองประธานสภาต่างก็เป็นคนของรัฐบาลทั้งสิ้น แม้กระนั้นก็ตามหากจะพิจารณาข้อได้เปรียบเสียเปรียบของรัฐบาลและพรรคประชาธิปไตยอีกประเด็นหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนี้รัฐบาลอยู่ในฐานะเสียเปรียบเพราะระยะบริหารประเทศของรัฐบาลตั้งแต่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๐ เป็นระยะเวลาที่พรรคประชาธิปไตยได้ศึกษาผลงานของรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา เมื่อพรรคประชาธิปไตยเสนอญัตติต่อประธานสภาในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๐ และสภาได้กำหนดว่าจะเปิดอภิปรายในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๙๐ จึงเท่ากับว่ารัฐบาลมีเวลาเตรียมตัวรับการโจมตีเพียง ๔ วันเท่านั้น รัฐบาลจึงอยู่ในฐานะลำบากและย่อมจะเกิดการสับสนอยู่ไม่น้อย แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นข่าวการโจมตีต่าง ๆ ตลอดจนการเสาะสมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาลเองได้เคยจะเสนอให้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีรายตัวย่อมจะทำให้รัฐบาลได้เตรียมการเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้บ้างแล้ว อนึ่งเสียงสมาชิกในสภาซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลเสียส่วนมาก ย่อมทำให้รัฐบาลมั่นใจในการสนับสนุนจากสภาได้ว่าพรรคประชาธิปไตยไม่มีโอกาสโค่นล้มรัฐบาลโดยใช้วิถีทางรัฐธรรมนูญบีบบังคับให้รัฐบาลต้องพ้นจากตำแหน่งได้ การเปิดอภิปรายครั้งนี้ฝ่ายรัฐบาลย่อมจะได้รับชัยชนะ พลเรือตรีถวัลย์ไค้เคยแสดงความมั่นใจในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่านายควงยอมจะไม่มีทางได้รับการสนับสนุนให้เป็นหัวหน้ารัฐบาลแทนคนอย่างแน่นอน คราวนี้ที่พรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญยังคงควบคุมสภาอยู่ ดังกล่าวว่า "ถ้าพรรคพวกไม่เอาหมอนั้น [นายควง อภัยวงศ์ - ผู้เขียน], ก็เป็นรัฐบาลไม่ได้"^๑

ในที่สุด การเปิดอภิปรายทั่วไปก็เริ่มขึ้นในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๙๐ มีสมาชิกรวมประชุม ๑๘๘ คน จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด ๑๗๘ คน นายควง อภัย-

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๘๐/๒๔๙๐ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐

วงศ์ เจ้าของผู้คดีได้เป็นผู้อานผู้คดีเบิกอภิปรายทั่วไปทั้ง ๔ ข้อ พร้อมกับแถลง เหตุผลเพิ่มเติมใจความว่าในฐานะหัวหน้าฝ่ายค้านจะต้องทำหน้าที่ของตนในการ เบิก อภิปรายทั่วไป เพราะตั้งแตกลับมาจากราชการต่างประเทศปรากฏว่าในวงการ หนังสือพิมพ์หรือบรรดาข้าราชการทั่ว ๆ ไปได้พากันวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของ รัฐบาล

นายควง อภัยวงศ์ ได้อภิปรายแถลง เป็นการอารัมภ มติในปัญหาทั้ง ๔ ข้อ โดยกล่าวถึง เหตุการณ์และความผิดพลาดในการบริหารงานของ รัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ศกุนัน^๑ ซึ่งพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้กล่าวตอบโต้แก้ข้อหา ของนายควง เป็นเวลานานเช่นกันโดยชี้แจงปัญหาทั่ว ๆ ไปของ รัฐบาลที่กำลังพยายาม แก้ไขอย่าง เร่งด่วน ต่อจากนั้นจึง เป็นโอกาสของสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จะอภิปราย ชักถามรัฐมนตรีซึ่ง รับผิดชอบในแต่ละกระทรวง ทั้งนี้เป็นไปตามแผนการซึ่งพรรค- ประชาธิปัตย์ได้เตรียมบุคคลและข้อซักถามไว้ล่วงหน้าแล้ว เช่นเดียวกับ รัฐบาล ก็ได้เตรียมผู้ตอบปัญหาไว้พร้อมเพรียง ปรากฏว่าการอภิปรายวันแรกนั้นอภิปรายได้ เพียงผู้คดีเดียว แม้กระนั้นก็ตามตลอดเวลา รัฐบาลต้องตอบปัญหาข้อซักถามของ พรรคประชาธิปัตย์ซึ่ง ใจมคืออย่างหนักจนแทบตั้งตัวไม่ติด การเตรียมตัวของสมาชิก พรรคประชาธิปัตย์เกี่ยวกับข้อซักถามต่าง ๆ ทำให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างมี เนื้อหาสาระ จนในบางครั้ง รัฐบาลไม่อาจให้ความกระจ่างในปัญหาที่พรรคประชา- ธิปัตย์ข้องใจได้ จึงกลายเป็นว่า รัฐบาลพยายามหลบเลี่ยงที่จะตอบปัญหาให้ตรง ประเด็น

ผู้คดีสำคัญที่ รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ศกุนันถูกพรรคประชาธิปัตย์โจมตีหนักก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะองค์การสรรพอาหาร รัฐบาลมอบหมายให้ ดร.ทอง เปลว ชลภูมิ ผู้อำนวยการองค์การสรรพอาหาร เป็นผู้ตอบคำถาม ปรากฏว่า ดร.ทอง เปลว

^๑ เกียรติ พงษ์าวการการเมือง, หน้า ๑๘๘

ชลภูมิ ขอมรับว่า การดำเนินการขององค์การสรรพอาหารประสบความสำเร็จอย่างมาก และมีข้อผิดพลาดในการดำเนินการหลายประการ การยอมรับผิดของ ดร. ทองเปลว ชลภูมิ มีผลกระทบกระเทือนต่อคณะรัฐบาล พลเรือตรีถวัลย์จึงต้องกล่าว แก้วว่าการตอบของ ดร. ทองเปลว เป็นการแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นอุปสรรคของการดำเนินการขององค์การสรรพอาหาร หากเป็นการยอมรับผิดของรัฐบาลนี้แต่ประการใดไม่ การเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับความสนใจจากประชาชนมาก ในวันเปิดอภิปรายนั้นแม้จะมีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงแต่ประชาชนก็ได้ไปร่วมฟังบริเวณสนามหญ้าหน้าศาลโมสร และแต่ละบ้านก็พากันเปิดวิทยุกระจายเสียงกันทั่วไป คุ้มเป็นการต่อสู้ในชั้นเชิงการเมืองครั้งสำคัญระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีสมาชิกมีปากคมหลายคนกับรัฐบาลซึ่งมีเสียงสนับสนุนในสภาอย่างเต็มที่ การอภิปรายดำเนินไปตามหัวข้อที่กำหนดไว้เนื่องจากแต่ละเรื่องเป็นเรื่องใหญ่ทั้งสิ้น การอภิปรายครั้งนี้จึงใช้เวลาจนถึง ๘ วัน คือ ระหว่าง ๑๙-๒๗ พฤษภาคม การออกเสียงไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ปรากฏผลในวันอังคารที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๙๐ เวลา ๑๘.๑๕ น. โดยรัฐบาลเป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียง ๘๖ : ๕๕ (มีผู้ไม่ออกเสียง ๑๖ คน) ชัยชนะครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสมาชิกสภาเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลมากกว่าจะเป็นฝ่ายค้านดังเช่นพรรคประชาธิปัตย์ได้คาดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว*

ผลการเปิดอภิปรายทั่วไป

อย่างไรก็ตามรัฐบาลยอมไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า การเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ไม่มีผลกระทบกระเทือนฐานะของรัฐบาลเพราะการโจมตีปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากความบกพร่องในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลซึ่งประชา-

* นายควง อภัยวงศ์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๒๙ พฤษภาคม

ชนได้ร่วมฟังการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุกระจายเสียง และการเสนอข่าว
 อย่างครึกโครมของหนังสือพิมพ์ช่วยเร่งเร้าให้ประชาชนพากันวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน
 ของรัฐบาลกันอย่างกว้างขวางทั่วไป เพราะแม้รัฐบาลจะเป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียง
 ประชาชนทั่วไปต่างก็ได้ทราบข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ชี้แจงในสภา
 อันเป็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล พรรคประชา
 ธิปัตย์แสดงบทบาทชักพอกการดำเนินนโยบายต่าง ๆ แทนประชาชนอย่างเต็มที่ อาจ
 จะกล่าวได้ว่านับตั้งแต่เมืองไทยได้มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยยังไม่เคย
 มีครั้งใดที่รัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านได้ทำการต่อสู้กันตามวิถีทางการเมืองอย่างเต็มที่
 ที่เท่าครั้งนี้ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ยอมรับว่า "การเปิดอภิปรายใน
 ทำนอง เป็นกิจลักษณะอย่างใหญ่โต เช่นนี้ยังไม่เคยมีในประวัติของสภาแห่งชาติ"^๑
 และได้รับการวิจารณ์ว่า "นับเป็นการต่อสู้ด้วยคารมที่มีคุณภาพในทางการเมืองตาม
 ระบอบประชาธิปไตยอย่างมากที่สุด และก็เป็นที่สุดของยุค"^๒

จากการเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้ นับว่าเป็นการ
 สร้างฐานะแห่งความศรัทธาของประชาชนต่อพรรค แม้ว่าการเปิดอภิปรายไม่ได้
 วางใจรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์จะไม่เป็นผลให้รัฐบาลต้องลาออกตามวิถีทาง
 รัฐธรรมนูญ เพราะรัฐบาลเป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียง แต่ประโยชน์ที่พรรคประชาธิปัตย์
 ได้รับก็นับว่าคุ้มค่า ประชาชนได้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการมีพรรค
 ฝ่ายค้าน ดังคำกล่าวของ มรว. เสนีย์ ปราโมช ที่ว่า "ผมจะพิสูจน์ให้เห็นว่า ฝ่าย
 ค้านเป็นประโยชน์อย่างไรแก่รัฐบาล ฝ่ายค้านนี้แหละเป็นกระจกเงาของรัฐบาลที่

^๑ คำกล่าวของ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ในวันเปิดอภิปรายทั่วไป

(๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๐) จากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๙๐

(สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๐

^๒ เกียรติ เรื่องของนายควง, หน้า ๒๗๔

จะสอง ตัวเองว่าทำผิดหรือทำถูก"^๑

เมื่อรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียง จึงยังคงทำหน้าที่บริหารประเทศต่อไป แต่การโจมตีอย่างหนักของพรรคประชาธิปัตย์ ย่อมเป็นความเสียหายต่อชื่อเสียงของรัฐบาล พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เปิดประชุมร่วมกับพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล เพื่อพิจารณาสถานการณ์ของรัฐบาล เกี่ยวกับความนิยมของประชาชน และโต้แย้งเจตนาส่วนตัวว่าควรจะมีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรี เพื่อกู้ชื่อเสียงของพรรคและแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเคารพในหลักประชาธิปไตย^๒ แต่สมาชิกพรรครัฐบาลเกรงว่าหากมีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีใหม่ อาจจะได้บุคคลที่ไม่สามารถคุมเสียงสมาชิกในสภาได้ก็เท่านั้น นายกรัฐมนตรีถวัลย์ ในปัญหาที่ว่ารัฐบาลควรจะลาออกหรือไม่นั้น พลเรือตรีถวัลย์ ไม่ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนหรือประชาชนทั่วไปเข้าใจว่า รัฐบาลอาจจะต้องลาออกเพราะการเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์^๓ ในที่สุดรัฐบาลก็ได้ตัดสินใจลาออก เพราะมั่นใจว่าเสียงในสภาส่วนมากเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลแม้จะลาออกหรือมีการเลือกตั้งใหม่ก็คงจะได้เป็นรัฐบาลอย่างแน่นอน

ความจริงแล้ว การลาออกของรัฐบาลเป็นกลการเมืองที่พลเรือตรีถวัลย์ ต้องการจะปรับปรุงคณะรัฐบาลเสียใหม่ เพราะการเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐมนตรีหลายคนถูกพรรคประชาธิปัตย์โจมตีเป็นรายตัวและรายกระทรวงและปรากฏข้อเท็จจริงว่า รัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลมีความบกพร่องในการบริหารราชการ เช่น นายทองเปลว ชลภูมิ ผู้รับผิดชอบองค์การสรรพอาหารยอมรับผิดกลางสภาว่า รัฐบาล

^๑ สยามนิกร ฉบับประจำวันที ๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔

^๒ ฟรีเพรสส์ (นามแฝง), นักการเมืองสามก๊ก ตอน ๒ (พระนคร : สำนักพิมพ์ สหกิจ) หน้า ๑๑๗

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๑๓/๒๔๘๐ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๘๐

คำ เนิ่นนโยบายในการบริหาร เกี่ยวกับการลดค่าครองชีพของประชาชนผิดพลาดไป และขอบทพรองของกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับเรื่อง ราคาสินค้าและนโยบายส่งข้าว ออกไปขายยังต่างประเทศ เป็นต้น การลาออกทั้งคณะและจัดตั้งรัฐบาลใหม่จึง เป็น วิธีเดียวที่จะปรับปรุงคณะรัฐมนตรีได้โดยไม่กระทบกระเทือนผู้ใด

พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ให้นำคณะรัฐมนตรีกราบถวายบังคม ลาออก สำหรับเหตุผลที่แข็งแรงแก่ประชาชน พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ แดลงว่า

* ...สาเหตุแห่งการลาออกไม่เกี่ยวกับผู้คัดขอเปิดอภิปรายทั่วไปแต่อย่าง ใดไม่ เพราะเหตุว่ารัฐบาลเป็นฝ่ายชนะคะแนนเสียงในการไว้วางใจ ในสภา แต่เนื่องด้วยใค้มีรัฐมนตรีบางท่านไคลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี จึง เป็นการลำบากยากที่จะคำ เนิ่นการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ให้ เป็น การเหมาะสมได้ จึงลาออกจากตำแหน่ง*

ใค้มีผู้ให้ข้อสัง เเกตเกี่ยวกับการ เปิดอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้ว่า

ถึงแม้ผู้คัดขอเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์จะไม่มีผลในการ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไค เนื่องจากเป็นฝ่ายมีเสียงข้างน้อย และพรรคประชาธิปัตย์ก็เหมือนจะมีไคคาคหมายที่จะให้เกิดผลเช่นนั้น โดยตรง หากแต่เป็นการวางแนวทางสำหรับการเลือกตั้งในคราวต่อไป มากุกว่าประกอบด้วยการที่รัฐบาลขอลาออกและมีการปรับปรุงคณะ รัฐมนตรี ใค้ใหม่ ก็จัดว่าเป็นชัยชนะที่พรรคประชาธิปัตย์ออกจะมีความพอใจอยู่ แต่ อยุ่ทางใค้ผู้ตามทางความรูสึกของประชาชนทั่วไปในเวลานั้นอาจ กลาวไคว่า ความนิยมที่ไคมีคอยู่รัฐบาลไคเริ่มเสื่อมถอยลงทุกที่ เพราะ การที่ฝ่ายรัฐบาลไคใช้ไควาทาร เขาตออบไคการอภิปรายของฝ่ายคานใน บางกรณี กลับทำให้ประชาชนเห็นวากุระทำไปใค้ในลักษณะปกปิดความจริง เพราะชื้อเท็จจริง เกี่ยวกับความบกพรองของรัฐบาลที่พรรคฝ่ายคานยก ขึ้นมากลว ส่วนมากเป็นเรื่องที่ประชาชนไคประจักษ์แกตาของตนเอง

* คำปราศรัยของพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ทางวิทยุกระจายเสียง เนื่อง ในการกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๘๐

มาแล้วแทบทั้งสิ้น พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลเวลานั้นจึงปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะพวกข้างมากเพื่อประโยชน์ของรัฐบาลยิ่งกว่าจะช่วยกันรักษามลประโยชน์ของประชาชนทั่วไป”^๑

หลังการลาออกของคณะรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นายควง อภัยวงศ์ และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้พยายามที่จะให้มีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีใหม่ ทั้งนี้เพราะคาดหมายไว้ว่าพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญจะครองเส้นชื่อพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เข้าดำรงตำแหน่งสืบทอดไปพรรคประชาธิปัตย์เห็นว่าควรจะมีการเสนอชื่อบุคคลอื่นเข้าแข่งขันกับพลเรือตรี ถวัลย์ สำหรับบุคคลในพรรคประชาธิปัตย์ แม้แต่นายควง อภัยวงศ์ เองหากได้รับการเสนอชื่อเข้าแข่งขันกับพลเรือตรีถวัลย์ ย่อมจะแพ้คะแนนเสียงพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ทั้ง ๆ ที่นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านซึ่งเพิ่งจะทำการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาล แม้จะแพ้คะแนนเสียงไม่ไว้วางใจสมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาล แต่ก็มิผลให้รัฐบาลพิจารณาตนเองและคัดสินใจลาออกซึ่งรัฐบาลอ้างว่าไม่เกี่ยวกับเหตุที่พรรคประชาธิปัตย์เปิดอภิปรายทั่วไป นอกจากนายควง อภัยวงศ์ แล้วบุคคลอื่นในพรรคประชาธิปัตย์ต่างก็มีคุณสมบัติทางการเมืองเป็นรองนายควงทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้พรรคประชาธิปัตย์จึงต้องการสนับสนุนให้บุคคลนอกพรรคที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าแข่งขันกับพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ หลังจากพิจารณาบุคคลสำคัญทางการเมืองซึ่งมีชื่อเสียงคุณความดีเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชนทั่วไป และเป็นบุคคลที่ประชาชนเชื่อถือแล้ว พรรคประชาธิปัตย์เห็นว่า พลเอกอู๋ อู๋ อู๋ เกษจรัส เป็นผู้เหมาะสมที่สุด พรรคประชาธิปัตย์จึงเตรียมการจะเสนอชื่อพลเอกอู๋ อู๋ อู๋ เกษจรัส ในวันชาวเสียงสมาชิกสภาเพื่อพิจารณาบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคประชาธิปัตย์ได้แจ้งเรื่องนี้แก่หลวงอู๋ ในขณะที่เดียวกัน นายควงก็ได้ส่งสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ไปพบกับ พลตำรวจตรี ชลอ ศรีศรากร เพื่อขอร้องให้ช่วยเจรจากับหลวงอู๋ ขอให้อย่า ไล่ถอนตัว

^๑ ปลาทอง, พรรคการเมืองไทย, หน้า ๑๒๔ - ๑๒๕

หากมีผู้เสนอชื่อหลวงอดุล เป็นนายกรัฐมนตรี ในกาครั้งนี้พรรคประชาธิปัตย์จะออกเสียงสนับสนุนทุกคน ถ้าสมาชิกสภาที่ไม่สังกัดพรรคใดสนับสนุนหลวงอดุล ก็วยอาจจะมีโอกาสชนะคะแนนพลเรือตรีถวัลย์ได้

ในวันประชุมสภาเพื่อชาวเสียงสมาชิก มีผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ๔ คนด้วยกันคือ

พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

พลเอกอดุลย์ อดุลย์เดชจรัส

พลโทมังกร พรหมโยธี

นายควง อภัยวงศ์

๒๒ปรากฏว่าพลเอกอดุลย์ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าแล้ว ก็ได้มอบหมายให้พลตำรวจตรี พัทธน์ นิลวัชานานนท์ นำหนังสือขอลงนามของพลเอกอดุลย์ แจงแก่ประธานสภาในทันทีที่ได้รับการเสนอชื่อ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ที่จะแสดงท่าทียกมือสนับสนุนพลเอกอดุลย์ จึงหมดโอกาส เหตุผลภายในที่พลเอกอดุลย์ปฏิเสธตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอาจพิจารณาได้ว่า ภายพอจะทราบความต้องการของพลเรือตรีถวัลย์ ว่ายังคงต้องการตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อไม่ให้เกิดความแตกร้างกันจึงขอลงนามเสีย พลเรือตรีถวัลย์ก็ได้เคยแสดงความเห็นว่าพลเอกอดุลย์ไม่เหมาะสมที่จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนี้เพราะสมาชิกสภาไม่สนับสนุนด้วยเกรงว่าหลวงอดุล จะใช้ความเค็ดขากยุบสภาเสีย ทั้ง ๆ ที่ตนก็เห็นว่าหลวงอดุลเหมาะสมกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยไม่มีใครดีกว่าหลวงอดุล ในยุคนั้น

ผลของการลงคะแนนเสียง พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดไปตามความคาดหมาย ๑๓๓ คะแนน นายควง อภัยวงศ์ ๕๕ คะแนน [ะแนนเสียงจากพรรคประชาธิปัตย์ - ผู้เขียน] และหลวงพรหมโยธี

ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๐

ได้เพียง ๗ คะแนน พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์จึงได้รับตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรี เหตุผลภายในที่สมาชิกพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญสนับสนุน
 พลเรือตรีถวัลย์ก็เพราะ " เป็นผู้มี popularity พอที่จะเป็นหัวหน้า
 รัฐบาลซึ่งมีพรรคประชาธิปไตยเป็นฝ่ายค้านได้ "

รัฐบาลชุดใหม่ของพลเรือตรีถวัลย์ชุดนี้ปรากฏว่ามีบุคคลในรัฐบาล
 ชุดเก่าเสียเป็นส่วนมาก จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า " บุคคลในรัฐบาลหลวงชำรง
 เป็นตัวละครชุดเดิมเข้ามาแสดงบทบาทใหม่ โดยเพิ่มตัวประกอบอีก ๔ ตัว " ^๒
 สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติไว้วางใจรัฐบาลชุดใหม่ในวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๙๐
 ส่วนพรรคประชาธิปไตยก็คงทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านอยู่ต่อไป ขณะเดียวกัน
 รัฐบาลก็ต้องประสบปัญหาต่างๆของประเทศ เช่น เดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๐/๒๔๙๐ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๙๐.